

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**RAZVOJNE MOŽNOSTI SPODNJEPOSAVSKE REGIJE S
POUDARKOM NA ČEZMEJNEM SODELOVANJU**

Ljubljana, februar 2003

JANEZ USENIK

IZJAVA

Študent/ka _____ izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisal/a pod mentorstvom _____ in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ .

Podpis:

KAZALO

UVOD.....	3
1. ZGODOVINSKI RAZVOJ SPODNJEPOSAVSKE REGIJE	5
1.1 BREŽICE.....	5
1.2 KRŠKO.....	11
1.3 SEVNICA	15
2. SPODNJEPOSAVSKA REGIJA DANES	19
2.1 ANALIZA GOSPODARSTVA.....	19
2.2 PROMETNA INFRASTRUKTURA	24
2.3 ENERGETSKA OSKRBA	24
2.4 NARAVNA IN KULTURNA DEDIŠČINA.....	25
2.5 REGIJSKO IN LOKALNA SREDIŠČA.....	25
3. PREDLOGI ZA NADALJNI RAZVOJ REGIJE	27
3.1 RAZVOJ ČLOVEŠKIH VIROV	28
3.1.1 Glavni program: dvig nivoja izobrazbene strukture prebivalstva	29
3.1.2 Glavni program: dvig kakovosti zdravstvene oskrbe v regiji.....	30
3.2 RAZVOJ GOSPODARSTVA	32
3.2.1 Glavni program: razvoj gospodarstva in podjetništva	32
3.2.2 Glavni program: razvoj kmetijstva in podeželja	33
3.2.3 Glavni program: razvoj in trženje turizma	34
3.2.4 Glavni program: internacionalizacija gospodarskega razvoja	35
3.3 RAZVOJ OKOLJA IN PROSTORA.....	36
3.3.1 Glavni program: trajnostna raba prostora.....	36
3.3.2 Glavni program: prometna infrastruktura in komunikacije	38
3.3.3 Glavni program: umestitev državnih projektov v okolje ter opredelitev vloge regije pri državnih projektih v okolju.....	39
4. ČEZMEJNO SODELOVANJE	42
4.1 PROGRAM PHARE INTERREG.....	42
4.2 PROGRAMI ČEZMEJNEGA SODELOVANJA V SLOVENIJI.....	43
4.3 ČEZMEJNO SODELOVANJE S HRVAŠKO.....	43
4.3.1 Mejna območja.....	43
4.3.2 Dosedanji projekti čezmejnega sodelovanja s Hrvaško v okviru Phare Interreg:.....	44
5. SKLEP.....	44
LITERATURA.....	47
VIRI.....	48
PRILOGE	

UVOD

Spomladi leta 2004 bo Slovenija sprejeta v Evropsko unijo in istega leta bodo državljanke in državljani Slovenije po predvidevanjih že volili poslance v evropski parlament. Z vstopom Slovenije (in ostalih kandidatov za sprejem v EU: Poljska, Češka, Madžarska itd.) v Evropsko unijo pa se bodo pomaknile tudi zunanje meje Evropske unije na vzhod – današnja slovensko – hrvaška meja bo postala Schengenska meja med Evropsko unijo in republiko Hrvaško. Vendar pa postavitvev tako “hude” meje ne pomeni, da se bo pretok ljudi in blaga upočasnil in bil otežen, ravno nasprotno, postavitvev meje med Evropsko unijo in republiko Hrvaško lahko gospodarsko sodelovanje med državama, še posebej pa med mejnimi regijami samo še dodatno pospeši.

Po ugotovitvah t.i. Hanžkovega poročila (Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2000 – 2001; Matjaž Hanžek) prebivalci Spodnjeposavske regije v primerjavi s preostalo Slovenijo gledajo v prihodnost najbolj pesimistično. Po njihovem mnenju Spodnjeposavska regija nima nobene perspektive v kakršnemkoli oziru. Glede na to, da bo Spodnjeposavska regija mejna regija Evropske unije in glede na to, da je na drugi strani meje (15 km) Zagreb, glavno mesto Hrvaške, ki ima s svojim zaledjem malo manj kot 2 mio prebivalcev, se zdi tak pesimizem prebivalcev Spodnjeposavske regije nekoliko presenetljiv, in kot bom pokazal v pričujočem diplomskem delu, tudi nekoliko neupravičen.

Diplomsko delo sem razdelil na štiri sklope. V prvem delu je prikazan zgodovinski razvoj Spodnjeposavske regije (Spodnjeposavska regija geografsko ustreza zgodovinski regiji Posavje v okviru vojvodine Štajerske – do leta 1918 oziroma razpada Avstroogrške monarhije), ki je razdeljena na tri spodnjeposavske občine (Brežice, Krško in Sevnica). Razvoj od prazgodovine do Rimljanov je bil skupen, po razpadu Rimskega cesarstva, selitvi narodov in prihodu Slovanov pa se začnejo razvijati tri glavna središča Spodnjeposavske regije, z Brežicami in Krškim kot glavni središči in Sevnico kot manjšim, a vseeno pomembnim središčem Spodnjeposavske regije.

V drugem sklopu je prikazano trenutno stanje v Spodnjeposavski regiji. Narejena je tako analiza gospodarskega stanja, kakor tudi stanje prometne infrastrukture, energetske oskrbe, naravne in kulturne dediščine, kakor tudi analiza regijskega in lokalnih središč. V tem delu se naslanjam na Strateški del Regionalnega razvojnega programa regije Posavje 2001-2006 in Poročilo o človekovem razvoju: Slovenija 2000 – 2001 (Hanžek, 2001).

Možnosti za nadaljnji razvoj Spodnjeposavske regije so prikazane v tretjem sklopu. Razdeljene so na tri poglavja, tri glavne prioritete (razvoj človeških virov, razvoj gospodarstva in razvoj okolja in prostora), ki so nadalje razgrajene po posameznih glavnih programih. Znotraj poglavja o razvoju gospodarstva je prikazan tudi program internacionalizacije gospodarskega razvoja, ki je po mojem mnenju ključen za razvoj regije in se preliva v četrti sklop, tj. čezmejno sodelovanje s Hrvaško.

V četrtem sklopu, ki podrobneje prikaže možno čezmejno sodelovanje s Hrvaško, so najprej prikazani projekti, ki so že financirani po programu Evropske unije Phare Interreg, nato pa tudi čezmejno sodelovanje, ki ga ne financira Evropska unija, je vendar ključnega pomena za razvoj regije v Sloveniji in tudi regije znotraj Hrvaške.

1. ZGODOVINSKI RAZVOJ SPODNJEPOSAVSKE REGIJE

Spodnjeposavska regija je že v starem veku pričela uveljevljati na prostoru današnje Slovenije pomembno vlogo, kakršno ima tudi pozneje: regionalno je v sebi dokaj zaključena, gospodarsko enotna, prometno prehodna, neke vrste polis, vedno s kakšnim važnim središčem za vso pokrajino, a tudi zmeraj etično, kulturno in politično priključeno večjim regijam okoli sebe. Njena naselitev je v začetku – do prehoda iz bronaste v železno dobo okrog leta 1000 pr. n. št. – nestalna in nesistematična.

Hitrejši gospodarski razvoj se začne z prihodom Rimljanov. Ti so ustanovili prvo upravno središče Spodnjeposavske regije – Nevioudunum pri Krškem. Nevioudunum je ležal na južnem delu Save. Mesto Nevioudunum je svoj urbani tloris prilagodilo cesti Emona – Siscia, ki je potekala z zahoda proti vzhodu, vzporedno s savsko strugo. V nekdanji savski strugi so ohranjeni ostanki pristanišča s pomolom, ki je bil ob stranici na bregu izdelan iz lepo profiliranih blokov. Nevioudunum je bil izbran kot kraj za cestno in rečno postojanko. Skozi Nevioudunum je vodila glavna državna cesta in sicer Italije k Donavi ob njenem sotočju s Savo: cesta Aquileia – Emona (Ljubljana) – Siscia (Sisak) – Sirmium (Sremska Mitrovica) – Singidunum (Beograd). Zadnja cesta postojanka na cesti Emona – Siscia v Sloveniji je bila Romula (današnja Ribnica pri Mokricah) (Kastelic, 1977, str. 1 - 19).

V dobi preseljevanja narodov, v zgodnjem srednjem veku je bil Nevioudunum uničen in takrat se začnejo oblikovati tri glavna središča Spodnjeposavske regije: Brežice, Krško in Sevnica.

1.1 Brežice

Brežice ležijo "ob brežcu" nad sotočjem rek Save in Krke na nadmorski višini 162 metrov. Kraj se je razvil okoli brežiškega gradu zaradi ugodne strateške lege v Savski dolini ob prehodu iz Hrvaške na "Kranjsko" in Štajersko.

Ko so prišli okoli začetkov našega štetja ti kraji pod gospostvo Rima, ljudstva, ki so tod prej prebivala, niso izginila. To, Ilirom in Keltom pripadajoče prebivalstvo, pa je vendarle bolj ali manj v dolgih stoletjih rimskega gospostva zapadalo romanizaciji in tudi prevzemalo latinski jezik, običaje in navade rimskega zavojevalca. Ceste in pota so prepredle naše ozemlje že v predrimskih in rimskih časih. Od teh je najpomembnejša cesta, ki je preko Dolenjske in ob Krki navzdol vodila v okoliš današnjega Krškega polja in potem ob desni strani Save v smeri proti jugovzhodu. Ob tej cesti in njenem bližnjem območju so nam iz rimskih časov znane nekatere pomembne naselbine in postojanke. Naj navedem samo dve pomembnejši v okolišu današnjih Brežic. Pri vasi Drnovo sredi Krškega polja je stala meščanska naselbina z imenom Nevioudunum, ki sega po nastanku še v predrimske čase in ki ji je dalo ime kltsko ljudstvo Latobikov. Pri Velikih Malencah, nedaleč od Brežic, pa je že v predrimskih časih stalo

gradišče; prav tam je bila v poznejših rimskih časih postavljena utrjena postojanka, ki je služila še v V. stoletju po našem štetju.

Slika 1: Panorama Brežic

Vir: Društvo študentov Brežice. [URL: <http://www.dsb-drustvo.si/>], 12.12.2002.

Sledijo časi, ko so pomembna pota ob Savi in Krki navzgor uporabljala razna ljudstva, ki so vdirala na ozemlje rimske države in jo končno tudi zrušila. Gospodstvo Rimljanov je prenehalo in po kratkotrajnem gospodovanju raznih drugih ljudstev so se v naših krajih v drugi polovici VI. stoletja pojavili Slovenci, ki so se v sorazmerno kratkem časovnem obdobju - pred kakimi 1350 leti - ob koncu VI. in v začetku VII. stoletja nastanili in ustalili tudi v Posavju (Spodnjeposavski regiji) v širokem okolišu današnjih Brežic.

Naši predniki so v brežiškem okolišu v dobi svojega naseljevanja poselili predvsem hribovit svet, izogibali pa so se sprva ravnini in proti vzhodu odprtih predelov. Smeri slovenskega naseljevanja gredo po vrhovih in obronkih, se drže gorskih prehodov in potov, izogibajo pa se ravninskemu svetu, ki ga marsikje zaraščajo obsežni gozdovi. Na mestu meščanske naselbine iz starega veka z imenom Neviodunum ni na primer v srednjem veku nastalo nobeno pomembnejše in večje slovensko naselje. Naselbine, starejše po nastanku, so postavljene v glavnem na višine in obronke. S tem pa ni rečeno, da se na ravninskem svetu Slovenci v prvih stoletjih po svojem prihodu v novo domovino sploh niso naseljevali. Da so se, dokazujejo imena nekaterih krajev, ki kažejo nedvomno na starino in ki jih najdemo tudi v ravninskem svetu.

Brežice kot meščanska naselbina imajo torej, kar zadeva povezavo kraja z nekim starejšim gradiščem, podoben začetek kot na primer Ljubljana ali Novo mesto. Srednjeveška Ljubljana kot meščanska naselbina je nastala blizu ruševin rimskega mesta Emone, ki so jih Slovenci ob svojem prihodu imenovali gradišče. To je bil kraj, kjer je nekdanja utrjena postojanka, a je bila takrat že v ruševinah. Še danes se del Ljubljane, ki stoji na mestu antične Emone, imenuje Gradišče. Novo mesto pa se je strnilo v meščansko naselje z že poprej tamkaj obstoječo vasjo z imenom Gradec.

Brežiško Gradišče se omenja v XIV., XV. in XVI. stoletju. V XIV. stoletju so šli dohodki iz vasi Gradišče, ki se je združila z meščanskim naseljem Brežice, za vzdrževanje grajske straže v Brežicah. Leta 1432 je dobila Ana, žena Ulrika Kallingerja, v fevd dve kmetiji v Gradišču, gradišče in »otok« Gradišče. »Otok Gradišče« je pravzaprav polotok, oziroma pomol v reko Savo; omenja se tudi leta 1404 pod »Zgornjim otokom« ali Gradiškim otokom leži 1525 »Spodnji otok« ali Dolenje Zasavje (Dolene Sasaue). V teh stoletjih, ko se še omenja vas z imenom Gradišče, pa se omenja tudi že ob njej nastala in s to vasjo polagoma povsem zrasla meščanska naselbina, pomaknjena na »brežec« nad Savo, reko, ki je – kot tudi še v polovici prvega stoletja – v svojem glavnem toku tekla nekdanj tik pod današnjim mestom. Po »brežcu« nad Savo imajo Brežice tudi ime (Knez, 1993, str. 54-55).

Z nemško označbo za »brežec«, »breg«, se nova naselbina imenuje v pisnih virih prvič sredi XIII. stoletja: 1241 (Rein), 1246 (Rein), 1248 (Rein), 1249 (Reyne, Rayne), 1253 (Raine) (Avguštin, 1998, str. 76).

Toda kaj je bilo z Brežicami pred sredino XIII. stoletja, ko se kraj s svojim današnjim imenom pojavi prvič v pisnih zgodovinskih virih, kaj je bilo s tem krajem oziroma njegovim okolišem od prvih stoletij po prihodu Slovencev v to pokrajini pa do njegove prve omembe?

Na mestu, kjer so danes Brežice je stala majhna vas Gradišče, medtem ko se Brežice s tem imenom še dolgo ne omenjajo. Zakaj je na tem mestu sorazmerno pozno nastala in se sorazmerno pozno omenja meščanska naselbina? Za odgovor na to vprašanje moramo poseči nekoliko nazaj v starejšo srednjeveško preteklost teh krajev.

Slovenci smo po prihodu v novo domovino le kakih 200 let živeli samostojno politično življenje, potem pa so prišli pod politično oblast Nemcev in srednjeveške nemške države. S politično oblastjo so začeli prihajati v naše kraje Nemci, jih deloma začeli tudi naseljevati z naseljenci iz nemških dežel, hkrati pa seveda začeli tudi širiti ozemlje države in utrjevati njene meje. Pomembna je bila tudi meja na vzhodno stran. V okolišu današnjih Brežic jo je država pomaknila nekako do rečice Sotle in na spodnjo Krko. S poklanjanjem obsežnih zemljiških predelov, zlasti ob mejah, uglednim in kroni zvestim, so skušali nemški vladarji meje utrditi in zavarovati. Tako se je zgodilo tudi v obmejnem odseku okoli Brežic, s čimer v zvezi je najstarejša znana srednjeveška omemba krajev v brežiškem Posavju.

Šele za drugo polovico XII. in na začetku XIII. stoletja moremo domnevati nastanek, takrat pa so sorazmerno naglo poraste tudi Brežice. Ko se kraj s tem imenom v virih prvič pojavi, se nam predstavi kot pomembna gospodarska, strateška in upravna postojanka. Dejstvo, da se to ime pojavi tako nenadno hkrati z vrsto gospodarskih, vojaških in upravnih funkcij, govori prej za do neke mere umetno tvorbo kot pa za počasno in organsko rast kraja.

Brežicam gre v XIII. stoletju, ko se s tem imenom pojavijo v virih, velik pomen v strateškem, upravnem in gospodarskem oziru. V strateškem oziru so Brežice s svojim gradom, ki se

omenja prvič leta 1249, s svojimi vitezi, ki se omenjajo prvič leta 1241, in s svojo posadko, ki se omenja prvič leta 1292, pomembna utrjena postojanka, postavljena nedaleč od hrvaške meje v okrepitev in v obrambo tamkajšnjega salzburškega in z njim državnega ozemlja.

V upravnem oziru so Brežice v tem času središče obsežnega urada salzburškega zemljiškega gospodarstva, ki zajema številne, tudi na novo ustanovljene in kolonizirane vasi v kotu med Savo in Sotlo. Urad Brežice je omenjen prvič leta 1248.

V gospodarskem oziru pa so postale Brežice upoštevano tržišče in središče za širok domač okoliš in izhodišče za trgovanje, ki je segalo iz Brežic daleč na vzhod. V zvezi s tem je omeniti kovnico novcev, ki je bila urejena v Brežicah že okoli leta 1220. Kovanci iz kovnice so služili za promet s pokrajinami, ki so v zajemali današnjo Hravatsko in Madžarsko. Brežiška kovnica je cvetela do velikega vpada Tatarov na Ogrsko in Hrvatsko (1241), ki je prekinil močne trgovske zveze naših krajev z vzhodom, potem pa je začela propadati in v tretji četrtini XIII. stoletja povsem zamrla. Pa tudi po propadu kovnice in po izgubi pomena, ki ga je kovanje denarja v tem kraju imelo za trgovino proti vzhodu, so se Brežice obdržale kot pomemben kraj. Oblikujejo se v meščansko naselbino z vsemi potezami, ki so značilne za razvoj takih naselbin pri nas. Trg se imenuje Brežice prvič leta 1315, mesto (civitas) leta 1322, nekaj let za tem (1330) pa zopet trg. Stanovalci v Brežicah so meščani (cives). Označba »trg« ali »mesto« je bila torej tudi pri Brežicah – kot pri mnogih naših srednjeveških mestnih naselbinah – v začetku nestalna in neenotna.

Brežice so v XIV. stoletju sedež mestnega sodnika in sodišča (prvič leta 1322 - iudicium civitatis) in mitnice (prvič leta 1322 - muta). **Mitnica** je bila zlasti pomembna za trgovski promet proti Hrvatski in je prinašala bogate prihodke.

V mestu je grad; upravlja ga poseben kastelan, ki ima manjšo posadko. V prvi polovici XIV. stoletja je bilo mesto že obzidano, v obzidju je bilo več stolpov, skozi obzidja pa so vodila »spodnja vrata«, ki so bila pri gradu, in »zgornja vrata«. V mestu so stale hiše in domci, vmes med njimi pa so bili marsikje vrtovi. Cerkvena uprava je bila v rokah vikarja, ki se omenja prvič leta 1354 in je bil podrejen pračari v Vidmu pri Krškem. Vrhovni cerkveni gospod je bil oglejski patriarh, ne pa salzburški nadškof, kajti Brežice so bile le njegovo svetno zemljiško gospostvo. To kaj obsežno svetno zemljiško gospostvo Salzburga v Posavju je bilo razdejano na sevniški in brežiški urad, Brežice so bile sedež drugega. Meja brežiškega urada na jugu je bila Sava od Vidma do ustja Sotle, na zahodu približno do potoka Brestanica, na severu do vrhov Orlice in Špička, na vzhodu pa Dramlja in Sotla. Po Brežicah se je imenoval tudi deželkosodni okraj, v katerem je sodnik imel pravico do višjega sodstva.

Vpogled v notranjo ureditev Brežic v poznejšem srednjem veku nam odpirajo privilegiji, ki jih je za to svoje mesto izdal njegov mestni in zemljiški gospod, nadškof iz Salzburga. Znana sta nam taka privilegija iz let 1353 in 1408, a dodati bi jima bilo še pravice, izdane leta 1381 od salzburškega nadškofa za gospostvo Brežice - Sevnica.

Na čelu mestne uprave je bil sodnik, ki ga je kot mestni in zemljiški gospod postavljala salzburški nadškof oziroma njegov uradnik, vicedom iz nemškoštajerske Lipnice (Leibnitz), ki je bila slazburška kot Brežice. Brežice v XIV. stoletju in vsaj še v začetku XV. stoletja glede svoje mestne uprave torej še niso bile samostojne, glavni organ mestne uprave – sodnik - je bil odvisen od imenovanja po zemljiškem gospodu. Za prvo polovico XVI. stoletja pa moremo reči, da so tudi Brežice - enako kot v istem času Sevnica - imele pravico, iz svoje srede voliti sodnika kot načelnika avtonomne mestne uprave. Mestna avtonomija se je torej v Brežicah uveljavila sorazmerno pozno.

Svobodnejši socialni položaj, ki ga je imel meščan in naseljenc v mestih, pa tudi priložnost lažjega in boljšega zaslužka, je v srednjeveška mesta stalno privabljal ljudi od zunaj, zlasti kmečke z dežele. Mesta so tak »beg z dežele« v območje svojega zidovja rada gledala in celo pospeševala, daj je to za mesto pomenilo porast delovne sile, s tem pa produkcije in materialno korist za mesto samo. Za Brežice je bilo določeno, naj uživajo taki pribežniki v mestu, kolikor niso česa zagrešili proti salzburški cerkvi in proti mestu, od 14 dni polno zaščito. Če želijo nato s svojim blagom ostati v Brežicah, lahko ostanejo, če pa ne, morejo na lastno odgovornost oditi iz mesta, kamor hočejo.

Eden najznačilnejših znakov srednjeveškega mestnega gospodarskega in pravnega življenja je bila pravica do trgovanja ob določenih sejmskih dneh. S tem je bil združen tako imenovani tržni mir, to se pravi, pri trgovanju udeleženi so uživali ob dneh, določenih za trgovanje, posebno zaščito. Do nje so imeli pravico tudi tuji ljudje, ki so ob takih prilikah zaradi trgovanja prišli v mesto. V Brežicah so bili pod zaščito tržnega miru udeleženci 8 dni pred tržnim dnem in 8 dni po njem (leta 1353 sta kot sejmska dneva imenovana binkošti in Lovrencovo). Sodnik v Brežicah ni bil le najvišji upravni uradnik v mestu, temveč mu je pripadalo tudi nižje (civilno in nižje kazensko) in višje (krvno) sodstvo. Kot v drugih mestih tistega časa je tudi v Brežicah bila poudarjena pristojnost mestnega sodnika ne samo za meščane, temveč tudi za plemiče znotraj mestnega območja in pa za spore med meščani in zunanji ljudmi. V sporu med meščanom in zunanjim človekom je moral ta priti še z enim meščanom in enim zunanjim človekom kot pričama in porokoma pred mestnega sodnika. Zunanjega človeka, plemenitega ali neplemenitega stanu, ki je bil kaj dolžan kakemu Brežičanu in je prišel v Brežice, je moglo mestno sodišče prijeti in zadržati vse dotlej, dokler ni poravnal svojih obveznosti.

Ohranjeni privilegiji za Brežice nam govore, kako so v nekaterih podrobnostih urejali tudi pravice in dolžnosti meščanov. Če je v Brežicah kdo zagrešil proti komu zločin ali pa mu napravil škodo, toda ne take, da bi dotični ne ozdravel, pa se je sam javil sodišču, mu imetje ni smelo biti zaseženo; če pa je zbežal, je mogel sodnik za kazen zaseči tudi njegovo imetje. Brežiški meščani so bili glede svojega imetja zaščiteni, a od imetja, ki so ga imeli v mestu, so kot drugi morali plačevati predpisani davek, prav tako pa tudi od njiv, krčevin in vinogradov, ki so jih imeli nekateri meščani izven mesta. Hčerke so imele glede dedovanja enake pravice kakor sinovi.

Jedro prebivalstva v mestu je pripadalo stanu obrtnikov in trgovcev, ki so mogli biti različnega izvora in so med njimi bili nedvomno tudi priseljenci od zunaj. Medtem ko je bila obrt navezana bolj na domači kraj in najožji krog odjemalcev ter je v nekaterih obrtnih panogah vladala močna konkurenca kmečkih ljudi, je imela trgovina širše območje. Živahna je bila prav posebno s sosednjo Hrvaško, zlati z živino. Meščani so bili za svoje blago prosti mitnine in carine v vseh tistih salzburških mestih in trgih, ki so uživali enake pravice v Brežicah.

O tem, kar bi morali imenovati zunanjo zgodovino mesta, ni za Brežice do druge polovice XV. stoletja povedati kaj posebnega. Šele v zvezi z vojnimi vihrami, ki so v drugi polovici XV. stoletja prizadejale slovenski zemlji toliko gorja, se omenjajo Brežice v zvezi z dogodki širšega pomena. Pot ob Savi navzgor je bila v drugi polovici XV. stoletja ena glavnih črt turških vpadov v naše dežele. Že leta 1469, ko se začne desetletja trajajoča doba skoraj vsakoletnih turških napadov na slovenske kraje, so se pojavili Turki v Brežiškem okolišu in potem še večkrat v XIV. stoletju. Pri Brežicah so se turški navali usmerjali po dolini Krke navzgor ali pa preko Save v pokrajine na njenem levem bregu. Obzidana mesta se Turki niso lotevali.

Slovenske dežele so močnejše občutile turške navale, ker so se tem pridružile in jih spremljale še domače vojne razprtije in nadloge. V sporu med Habzburžanom cesarjem Friderikom in ogrskim kraljem Matijem Korvinom so bile prizadete tudi Brežice in brežiški okoliš. S smrtjo Korvina se je zrušila oblast Ogrov v vzhodnoalpskih deželah, med drugim tudi na posestvih salzburške cerkve. Vrsta salzburških gradov in mest, med njimi tudi Brežice, ki jih je po Korinovi smrti držal še nekaj časa njegov vojskovodja Jakob Szekely, je pripadlo najprej cesarju Frideriku, potem pa Salzburgu z izjemo nekaterih krajev- med temi so bile tudi Brežice - ki si jih je Friderikov naslednik cesar Maksimilijan pridržal iz vojaških razlogov. Avstrijsko-ogrška vojna je zrušila moč salzburškega nadškofa kot zemljiškega gospoda v Podravju in Posavju; zmagovitemu Habzburžanu se je s pogodbami iz let 1494 in 1497 posrečilo izriniti iz dežele Salzburg (Avguštin Cene, 1998, str. 77-83).

V novem veku so Brežice živele od trgovine in prometa. Mesto ob strugi Save, pomembne prometne poti avstrijskih dežel proti vzhodu, je bilo živahno rečno pristanišče in premožne brežiške trgovske družine so si na nekdanjem obrežju postavljale trgovske hiše in delno še ohranjena podzemna skladišča).

Sredi prejšnjega stoletja je bila zgrajena mimo Brežic železniška proga Zidani Most – Sisak, ki je bila prvotno enotirna, med drugo svetovno vojno (1941 – 1945) pa je bil zgrajen še drugi tir. Leta 1862 je bila zgrajena železniška postaja. Tega leta je stekel po novi progi tudi promet. Do leta 1862 pa so blago prevažali po Savi na splavih in ladjah. Sava je ob povosnji leta 1781 menjala svojo strugo, ki je potekala do tedaj tik ob mostu, in si urezala novo korito, po katerem teče še danes. Tudi to korito je bilo na nekaterih mestih regulirano. Tako so lahko

po Savi prevažali tudi težja bremena. Navzdol je šlo lahko po splavih, navzgor pa so vlekli tovor na ladjah. Do leta 1816 so vlekli tovor ljudje, pozneje, ko so postali tovari težji, so vlekli tovor z volvmi in konji (do 20 parov) po eni strani reke, obenem pa so morali plovilo odrivati od bregov. Splavarje lesa iz Savinjske doline pa je bilo opaziti na Savi še vse do leta 1941.

Leta 1906 je bil dograjen most čez Savo in Krko. Mesto je dobilo leta 1915 električno razsvetljavo in kanalizacijo, vodovod pa je bil zgrajen v letih 1914 – 1917. V prvem letu gradnje vodovoda je bil zgrajen tudi 45 metrov visok vodovodni stolp, ki je zaradi svoje impozantnosti postal neke vrste posebnost mesta Brežic.

Mesto se v stari Jugoslaviji ni močno spremenilo. Zgrajena je bila sedanja občinska stavba, kjer je bilo takrat okrajno načelstvo, zraslo je nekaj privatnih hiš in gostiln narobu mesta.

Zaradi velikega medvojnega preseljevanja so bila prva povojna leta zelo težka. Šele po letu 1960 se je gospodarsko stanje občine izboljšalo. Poleg trgovine, ki je bila v Brežicah zmeraj prva dejavnost se je razvijala tudi industrija, predvsem z tovarno pohištva in tovarno avtomobilskih prikolic (del takratne tovarne IMV iz Novega mesta). Brežice so tako postale prosvetni, zdravstveni in trgovski center Spodnjeposavske regije (Lapuh, 1990, str. 9 – 16).

1.2 Krško

Ime Krško zajema tako mesto kot grad in ga je temu kraju dala reka Krka, ki se eno miljo od tod izteka v Savo... Mesto leži na Dolenjskem ob Savi pod visokim hribom 11 milj od Ljubljane: precej nad mestom je na hribu grad. Tako je mesto na prijetnem kraju in zlasti zaradi omenjene reke ogleda vredno, ker plovejo tod ladje vedno gor in dol in tu tudi pristajajo. Na gričku pred mestom so tla porasla s samimi vinogradi. Brž ko pridemo iz mesta, pa se griči razgube ter se razprostira lepo, ravno in široko polje, splošno imenovano Krško polje. Za obdelavo je preimenitno.

Da je tu nekoč bilo prav veliko mesto, jasno razberemo iz mnogih starin, ki jih eno miljo daleč najdemo v zemlji, tako star rimski in povečini poganski denar prav tako velike kamne z napisi, zajetne kamnite stebre, popisane s spominskimi napisi, in kar je še drugih takih ostankov starega veka. Lazius navaja, da je na tem kraju bilo staro rimsko mesto Quadrata. Na ugled tega pisca je Merian preveč dal, ker je tudi on postavil to mesto semkaj. Oni je tega zapeljal, zgrešila pa sta oba, zakaj nikoli ni tu stala Quadrata, temveč stari Noviudunum ali vsaj del njega...

Nekoč so se po tem kraju pisali njegovi lastniki, gospodje Krški, ki so imeli pred mnogimi leti nekaj časa v posesti grad kot svojo dedovino, obenem pa tudi gospostvo Krško. Tako je leta 1248. bil tu lastnik gospod Berchtoldus Krški. Nato je dedoval v l. 1284. njegov sin, prav tako

Berchtold imenovan. Zadnji, ki sem ga našel v tej družini in je živel l. 1322., se je imenoval Herman Krški; bil je hraber vojak in se je prav viteško držal. Če pa je tudi res bil lastnik gospostva Krškega, se ne da dognati. Smrt je to rodovino že pred mnogimi leti iztrebila z rodnom in imenom vred.

Slika 2: Panorama mesta Krško okoli leta 1900

Vir: Krško skozi čas. [URL: http://www.krsko.com/krsko_skozi_cas.html], 12.12.2002.

Pozneje je neki gospod Avstrijski zastavil to gospostvo grofu Celjskemu. In kakor beremo pri Megiserju, je grof Herman Celjski dal svojemu sinu, grofu Frideriku, poleg drugih gospostev tudi Krško. Tu je ta sam zase vladal in imel svoj dvor. Ko pa mu je l. 1422. umrla prva žena, ki je bila rojena Modruška ali Frankopanka, se je poročil z nesrečno lepo Veroniko.

Omeniti je potrebno nekatere znamenitosti, ki so značilne za Krško ali okolico. Leta 1545. je vdrl Turek na Kranjsko, opustošil vse vasi blizu Krškega in jih požgal.

Ko so pisali 1567., je slavni deželni odbor Kranjski nastavil v Krškem evangelijskega pridigarja Johana Weixlerja. Pridigal je v farni cerkvi in skoraj vse poslušalce pridobil za evangelijsko vero. Ko pa je nekoč bil sredi pridige, je prišel katoliški župnik tega kraja, Polydorus de Montagnana, ki je bil tudi nadduhovnik v Celju, in ga je spodil ne le s prižnice, temveč celo iz cerkve. Tako slabo bi se mu godilo in bi ga bili meščani, ki so to imeli za nasilje in zločin, ubili, ko ne bi bil ušel.

Ko je leta 1573. nastal med kmeti silen punt in je število puntarskih koridonov narastlo že na dvajset tisoč, so si med drugim podvrgli tudi mesto Krško. Gospod Jošt Jožef baron Turnski pa je s pomočjo kranjskega plemstva dne 5. februarja pregnal upornike in jih veliko pobil, drugi so se zatekli v Krško. Tedaj je dobil znameniti vitez, gospod Daniel Laser z Belneka, stotnik v Bihaču, v obraz strel, ki so ga kmetje izstrelili s krškega stolpa, ter izgubil vid in

življenje. Prav isti dan so kmetje pri Soteski ubili tudi njegovega brata, gospoda Laserja. Tako so gospodje Laserji izumrli. (Mavsar, 1993, str 13)

Krško je stisnjeno ob Savo na obeh bregovih. Prvič je omenjeno leta 895 z nemškim imenom Gurckfeld. Kot fevdalna posest je večkrat menjalo lastnike. Najmočnejši so bili Celjski grofje, ki so zapustili tudi najvidnejše sledove takratne moči in gospodarstva. V tej dobi se naselbina prvič omenja z imenom Krško. Ko so Celjani izumrli, so nad mestom kmalu zagospodarili Habsburžani. 1477 leta je cesar Friderik trg povzdignil v mesto in mu podelil vse mestne pravice, hkrati s pravico do zgraditve mestnega obzidja, ki so ga zgradili še v 15. stoletju. To je bila pomembna pridobitev za obrambo pred pogostimi turškimi vpadi.

Tudi kmečki upor iz leta 1573 je pomemben dogodek, saj se je s krškim porazom začela tragična usoda upora. 16. stol. pa je Krško prizadejalo še z drugimi nesrečami. 1542 ga je zajel uničujoč val kobilic, 1578 kuga in z njo še Turki. Po teh dogodkih so graščaki opustili bivanje v gradu in ta je začel propadati. Tudi 17. stol se je nadaljevalo črno. Leta 1628 in 1632 ga je prizadejal hud potres, 1629 povodenj, sledil pa je pohod kuge. Takrat so sezidali cerkev svete Rozalije, da bi jih varovala pred to strašno boleznijo. Zgrajen pa je bil tudi kapucinski samostan.

Reformacija ni obšla Krškega. Valvasor pravi, da je Lutrova vera delala v Krškem veliko zmešnjavo. Na meščane je vplival kar Primož Trubar sam, saj je služboval v bližnji Loki pri Zidanem Mostu in Šentjerneju. Pri nas pa sta delovala še dva pomembna reformatorja - Jurij Dalmatin in Adam Bohorič. Prvi je pustil močne sledove z odličnim prevodom Biblije. Po Dalmatinu še danes nosi ime tudi krška osnovna šola. Prav tako je naš prostor zaznamoval Adam Bohorič, ki se je rodil v bližnji Brestanici. V Krškem je dvajset let vodil šolo v lastni hiši, kjer je poučeval sinove dolenskih graščakov (1551 je začela šola delovati). Najbolj pa je znana njegova prva slovenska slovnica Zimske urice.

Meščani so se ukvarjali z obrtjo in trgovino. Zlasti sta se razvili usnjarska in čevljarska, kasneje pa tudi krojaška obrt. Povezovali so se v cehe, od katerih se je najdlje zadržal čevljarski ceh. Mesto je imelo glavno prometno povezavo po Savi. Imelo je pomembno savsko pristanišče, kjer so pristajale tudi večje rečne ladje. Še danes so ohranjeni sledovi brodarstva, ki je pogojevalo zaslužek številnim gostilnam.

V Krškem je do svoje smrti živel Janez Vajkart Valvasor, ki je napisal znamenito Slavo vojvodine Kranjske. Hiša, ki jo je izbral za svoje zadnje bivanje, je bila največja stavba v Krškem, poprej hiralnica.

V 17. stoletju so mesto prizadele hude nesreče: potres, povodnji in kuga. Takrat so pozidali cerkev svete Rozalije, da bi jih varovala pred kugo (Mavsar, 1993, str. 19). V 17. in 18. stol. je še eno zlo pestilo naše kraje - sežiganje čarovnic. Iz virov se da razbrati, da so za časa enega samega župnika obsodili 20 do 30 oseb čarovništva, ki naj bi se sem prineslo iz

Laškega. To so bile žene in hčere meščanov, celo žena mestnega svetovalca. Zažigali so jih na grmadi proti Leskovcu ob potoku Žlapovec, kjer je bila sežgana tudi zadnja čarovnica na slovenskih tleh. Za ostale, prešuštnike in druge nepridiprave, je imelo mesto sramotilni steber.

V 19. stol je mesto izgubilo sodno oblast in župani so sami skrbeli za mestno premoženje. Še vedno pa so se prebivalci največ ukvarjali z obrtjo. Najstarejši meščanski priimki so: Banič, Ženar in Lajkovič. Imeli so mestno gardo in godbo, organizirali so pasijonske igre, kjer so največkrat igrali amaterji. Mesto so zopet ogrožali potresi, povodnji in roparji.

Leta 1862 je stekla mimo Krškega železniška proga Zidani Most - Zagreb - Sisak. Štiri leta zatem je bil dograjen leseni most čez Savo, kasneje pa še nova imenitna stavba meščanske šole. Brodarstvo na Savi je bilo zelo živahno do izgraditve železnice, saj je bila v Krškem celo ladjedelnica. Vozili so predvsem tržaško blago - žito, les, vino, doge in surovo železo. Na Savi je bilo po virih 32 ladij, s tem da je bilo tudi veliko nesreč, saj je bila plovba po Savi izjemno nevarna. Ladje so bile velike, plitve, zgrajene iz hrastovine. Baje so nanje naložili tudi po 10 vagonov blaga. V pristanišču Zaton so bile številne in imenitne gostilne.

Prvi začetki šolstva segajo v 16. stol., v čas Adama Bohoriča. V 19. stol. pa je obstajala tudi dekliška šola, ki je delovala v različnih zgradbah. 15. oktobra 1877 pa se je vselila v novo stavbo, ki jo je dal zgraditi bogataš in špekulant Martin Hočevar (njegova žena je dala zgraditi bolnišnico, ki je delovala od 1899-1945). Poklonil jo je za vselej mestu Krškem za ljudsko in meščansko šolo. Bila je najmodernejša šolska stavba na Slovenskem. To je bil nemški zavod za potujčevanje mladine. Da se je dve uri tedensko poučevala tudi slovenščina, gre zasluga ravnatelju Ivanu Lapajnetu.

Po prvi svetovni vojni se mesto ni bistveno spremenilo, niti ni gospodarsko napredovalo. Večji napredek je kazal sosednji Videm - levi breg Krškega. 1939 leta je industrijalec Bonač tu zgradil tovarno celuloze, ki je nekoč veljala za pravi gigant celuloze in rotopapirja. Od naprednih društev je v Krškem imel močno postojanko Sokol. Gospodarska kriza svetovnega razmaha je prizadejala predvsem obrtnike in kmete, ki so krizo še kako čutili, saj niso mogli prodati pridelkov, davčna bremena pa so bila velika (Mavsar, 1993, str. 31).

Osvoboditev je mesto doživelo šele 11. maja 1945 leta po srditih bojih z ostanki divizije princ Evgen in bežečimi ustaši. Mesto je bilo opustošeno, posestva v okolici pa zapuščena. Počasi se je z obnovo vračalo življenje ter živahnost obrti in mlade industrije. Kraj je dobival vlogo gospodarskega in političnega središča. 1953 leta se je mesto razširilo na Videm. Tu se je začel tudi intenzivnejši gospodarski razvoj. Tudi urbanistično se je mesto bolj širilo na levem kot na desnem bregu Save. 1967 je stari leseni most zamenjal železobetonski, katerega so leta 1976 podaljšali z nadvozom nad železniško progo ter s tem rešili prometno zagato. Od leta 1970 je deloval Imperial TOZD Žito Ljubljana, ki se je razvil iz nekdanje tovarne čokolade in likerjev v Sotelskem; Libna TOZD tovarna Labod Novo mesto, ki še danes zaposluje predvsem žensko delovno silo. Prvega decembra 1974 je Tito v Stari vasi postavil temeljni kamen za

Nuklearno elektrarno Krško, ki jo je Slovenija zgradila skupaj s Hrvaško. V tem času začne mesto pridobivati resničen urbani videz. Na desnem bregu Save je zrasla Kovinarska, ki se je razvila v veliko delovno organizacijo iz majhne obrtne delavnice bratov Čebular. Tu je bil tudi Agrokombinat, ki se je ukvarjal s sadjarstvom, poljedelstvom, živinorejo, vinogradništvom ter tovarna SOP. Razvila se je tudi trgovina - Preskrba.

Na Vidmu, blizu železniške postaje, je sprva stal hotel Sremič z restavracijo, kavarno in tujskimi sobami. Ob tovarni Celuloza je bil zgrajen olimpijski plavalni bazen, ki je postal središče plavalnega športa v Posavju. Tudi kulturno življenje je bilo že takrat bogato, saj je delovala Glasbena šola, pevski zbor Viktor Parma DPD Svoboda, še danes pomembna Valvasorjeva knjižnica s čitalnico in Galerijo.

1.3 Sevnica

Sprehod skozi zgodovino nam pokaže, da je bilo območje občine poseljeno že v pradavnini (najdbe v okolici Kaplje vasi). Tu so živeli Iliri in Kelti (halštatske najdbe v Boštanju). V začetku našega štetja so ti kraji prešli v posest rimskega imperija.

O nemirnih časih preseljevanja ljudstev priča arheološko najdišče na Ajdovskem gradu nad Vranjem iz 5. do 6. st. n. š., kjer so odkrili sledove poznoantičnega in zgodnjekrščanskega naselja.

Prvikrat se je Sevnica omenjala leta 859, ko je nemški kralj Ludvik podaril grad Sevnica salzburškemu nadškofu Luipremu za usluge pri širjenju krščanstva na teh tleh. Sevnica ostane še 5 stoletij s krajšimi časovnimi prekinitvami v lasti salzburške duhovščine. Posestva so vodili razni upravitelji duhovnega stanu. Pod upraviteljem Albrechtom in njegovem svetovalcem opatom Henrichom petim Admontom so bili tlačani zelo nezadovoljni. Posestvo je slabo upravljal Ulrich vicedom iz Leibuitza, zato je kralj Fridrich III zasedel s svojo vojsko vse krje na Koroškem in Štajerskem. Leta 1480 postane lastnik teh krajev in tudi Sevnice madžarski kralj Matija Korvin.

Zaradi trgovskih poti dobi Sevnica že v 14. stoletju trške pravice. V 15. stoletju so začeli na to področje vpadati Turki. Ti so Sevnico in okolico močno opustošili. Fevdalno vojsko so leta 1475 pri Brežicah porazili Turki. Ti so nato prodirali po Savi navzgor. Pri Pijavškem so imeli taborišče, pozneje pa na Logu. Na knežjem vrhu pri Žigarskem vrhu so imeli manjšo postojanko. Hkrati s Turki so tu divjali tudi kmečki upori. Leta 1573 so uporni kmetje Sevnico tudi zasedli. V 16. st. je bil zato utrjen sevnški gornji grad. Leta 1776 so Turki z nasprotne strani Save streljali na trg in grad. Prebivalci so zbežali na bližnje hribe. Turki so razdejali vse gradove v bližini in prodirali proti Dunaju. Leta 1780 so bili premagani pri Brežicah.

Slika 3: Sevnica okoli leta 1900

Vir: Zgodovina občine Sevnica. [URL: http://www.obcina-sevnica.si/foto/zgodovina_1.htm], 12.12.2002.

Sevnici so bile trške pravice podeljene leta 1322, pravico do sejmov ji je podelil salzburški nadškof šele leta 1513, cesar Jožef II. pa ji je leta 1783 dovolil prirejanje letnih živinskih sejmov. Arhitektura srednjeveškega sevniškega gradu je nema priča o mnogih preživelih obdobjih – od renesanse do baroka. Danes si v njem lahko ogledamo baročne freske, šolski in gasilski muzej ter muzej o izgnancih.

Leta 1595 je solnograški nadškof Wolf Ditrich, kljub nasprotovanju rimskega papeža Klementa VIII. prodal Sevnico, Pišece in Raštanj pri Rajhenburgu S. Inozencu v. Mosconu, plemenitašu z Thurne in Krškega. Ko je postal nadškof v Selzburgu Paris v. Lodron l.1690, je ta iztrgal del posestev nazaj, vendar jih l. 1637 Mosconi spet dobe. Inozenc Mosconi je pokopan v grajski kapeli. Od Mosconov so grad kupili grofje Draškoviči (1722). Nato sta posest kupila na dražbi Franz Anton in Johan Anton v. Sermago. Njegov sin Krel je obe posesti prodal Johanu Hündlu, ki postane pozneje plemenitaš z nazivom Rebenburg. Ti so močno olupšali grad in uredili nasade. V njihovi posesti ostane grad vse do l. 1864. Takrat ga je Ludvik v. Rebenburg prodal Alfredu Gefrenbecku. L. 1870 je bil lastnik gradu Ludvik v. Ratesberg-Wartenburg. Od l. 1899 je lastnik graščine Emil Wallhosen. L. 1910 kupi graščino Matilda Arco-Zinneberg.

Spodnji sevniški grad z letnico 1613 je najstarejša stavba na Glavnem trgu, ki je osrednji najstarejši del Sevnice skupaj z neoromansko župnijsko cerkvijo sv. Nikolaja, s cerkvijo sv. Florjana iz leta 1443 in z obnovljenim znamenjem s kipom sv. Martina iz 17. st. Danes je v spodnjem gradu sedež Občine Sevnica, trg pa tudi danes v glavnem ohranja svojo prvobitnost. Dokaz harmoničnega prepletanja preteklosti in sedanjosti v Sevniškem gradu sta konfrenčna in poročna dvorana.

Sevnici niso prizanesli niti požari niti kuga. Trg je večkrat pogorel, nazadnje leta 1854, o morijah kuge pa pričajo mnoga kužna znamenja in taborska cerkev sv. Roka nad Sevnico.

V bližini sevniškega gradu se nahaja Lutrovska klet - eden izmed najlepših renesančnih umetnostnih spomenikov pri nas, ki se poleg čudovite, skoraj fantazijske poslikave, ponaša tudi z izredno akustiko. Kot pove ime, je bila svoj čas zatočišče protestantskim luterancem. V njej je Lutrov nauk učil tudi Jurij Dalmatin.

Tudi Sevnice se je v preteklem stoletju dotaknilo slovensko narodno gibanje. Leta 1866 je bila tu ustanovljena prva čitalnica v Posavju, ki se ji je leta 1869 pridružil še tabor, na katerem so številni narodno zavedni Slovenci zahtevali Zedinjeno Slovenijo.

Na gričih stojijo cerkve in cerkvice. Mnoge med njimi so spomeniško zaščitene in še danes poudarjajo prvobitno lepoto in nedotakljivost naravnega okolja. Tudi srednjeveška cerkev sv. Jurija na Šentjurskem hribu (376 m) pri Tržišču iz začetka 13. st. sodi v sam vrh naših umetnostnih spomenikov.

Skozi mesto je leta 1862 stekla železnica in železniška postaja, ki so jo zaradi pomanjkanja prostora zgradili izven trškega jedra, in je postala zametek novega dela mesta že pred prvo svetovno vojno.

Sevnica je bila v začetku 20. stoletja industrijsko nepomembna, čeprav je imela že pred prvo svetovno vojno dva obrata, tovarno kopit in parno žago. Med obema vojnama je bila Sevnica že najbolj razvit kraj v Posavju, drugo večje delavsko središče pa je bil Krmelj z rudnikom rjavega premoga. Med drugo svetovno vojno je bilo območje vključeno v Hitlerjev razselitveni program, zato je to obdobje med ljudmi pustilo globoke in boleče sledi.

Občina Sevnica je v sedanjem obsegu nastala leta 1955 in 1994. Leži ob rekah Savi in Mirni, na severu in severovzhodu jo objemajo strma pobočja Velikega Kozja (993 m), Lisce (948 m) in Bohorja (1023 m), na jugu pa dolenski griči. Meji z občinami Krško, Škocjan, Trebnje, Litija, Radeče, Laško in Šentjur pri Celju.

Območje sevniške občine spada v Posavski vinorodni okoliš, ki je znan po lahkih belih in rdečih vinih, tudi po cvičku.

Sevnica sama pa je postala mesto leta 1959. Mesto s približno 5.000 prebivalci je industrijsko, obrtno, trgovsko, kulturno in upravno središče občine z obširnimi zaledjem. Prevladuje predvsem tekstilna industrija (Lisca, Jutranjka, Inplet), lesnopredelovalna industrija (Kopitarna, Stilles), kovinskopredelovalna industrija (Inkos, Preiss) in kemična industrija (Tanin). Kmete, sadjarje, poljedelce in živinorejce povezuje Kmečka zadruga Sevnica, ki ima razvejeno tudi trgovsko mrežo. Gradbeno operativo vodi SGP Sevnica, obrtniki pa so včlanjeni v Obrtni zbornici Sevnica. Zveza kulturnih društev v Sevnici skrbi za amatersko kulturno dejavnost, gostovanja poklicnih skupin, knjižnico, arheološki park Ajdovski gradec, sevniški grad z zbirkami in galerijami, Lutrovska klet in spomenike.

V občini deluje tudi lokalna radijska postaja Radio Sevnica. Na sevniškem kopališču, ki ga upravlja Komunala Sevnica, sta olimpijski in otroški bazen. V okviru Športne zveze Sevnica delujejo številna športna društva s pisano paleto športnih panog.

Na področju gostinstva prevladujejo samostojni podjetniki ter Gostinsko podjetje Sevnica (spletne strani občine Sevnica, [URL: <http://www.obcina-sevnica.si/>]).

2. SPODNJEPOSAVSKA REGIJA DANES

Slika 4: Zemljevid Spodnjeposavske regije

Vir: e-Posavje. [URL <http://www.eposavje.org/posavje.html>], 7.11.2002.

2.1 Analiza gospodarstva

Po uredbi o standardni klasifikaciji teritorialnih enot, ki jo je sprejela Vlada RS v letu 2000 (Uradni list RS, št. 28/2000), se območje, ki ga zaokrožujejo občine Brežice, Krško in Sevnica, opredeljuje kot spodnjeposavska statistična regija. Regija predstavlja zaključeno zemljepisno celoto v jugovzhodnem delu Slovenije, ki se razprostira ob reki Savi od Loke pri Zidanem mostu pa vse do slovensko – hrvaške meje ter zajema tudi področje do izliva reke Mirne, Krke in Sotle. Gre torej za doline, katere s severne strani obkrožajo Bohor, Bizeljsko in južni obronki hrvaškega Zagorja, z južne pa Krško hribovje in Gorjanci. Celovito deluje ta prostor prav zaradi reke Save, katere bregovi začnejo prav pri Loki odpirati spodnje – savsko dolino (Čampa, 1999, str. 14).

Spodnjeposavska regija stoji na izrazito izpostavljenem delu nacionalnega ozemlja (več kot milijonsko glavno mesto sosednje države Zagreb sega s svojimi predmestji praktično do meje). Regija leži v jugovzhodnem delu Slovenije in meji na sosednjo državo Hrvaško. Na severu meji na Savinjsko regijo, na jugu na Jugovzhodno Slovenijo (Dolenjska), na zahodu pa na Osrednjeslovensko regijo. Na regije Slovenije meji več regij sosednjih držav, in sicer v Italiji 3, Avstriji 5, na Madžarskem 3 in na Hrvaškem 7 regij. Spodnjeposavske regije se tako dotikata dve hrvaški mejni regiji – županiji Krapinsko-zagorska in Zagrebačka županija. Zagrebačka županija obsega le okolico glavnega mesta Zagreba in izključuje samo mesto, ki tvori županijo “glavnog grada Zagreba”. To regijo – županijo lahko tudi štejemo kot mejno regijo, kljub temu da se ne drži meje, a je od nje oddaljena manj kot 10 km.

Regijo sestavljajo danes tri, za slovenske razmere, razmeroma velike občine: **Brežice**, **Krško** in **Sevnica**. Največja občina v regiji je občina Krško s 27.217 prebivalci, od tega jih ima samo mesto Krško 6.866 . Občina Brežice ima 23.091 prebivalcev, samo mesto Brežice pa 6.397 (Statistični urad RS, 2002). Občina Sevnica je najmanjša s 17.567 prebivalci v občini in 4.848 prebivalci v sami Sevnici. Mesti Brežice in Krško tvorita somestje ob reki Savi in sta glavni industrijski bazen v Spodnjeposavski regiji, s tem da v Krškem prevladuje industrija, v Brežicah pa trgovina. Spodnjeposavska regija meri 885 km² in pokriva 4,4% slovenskega ozemlja. Po velikosti je enajsta regija (največja je regija Jugovzhodna Slovenija s 2685 km², najmanjša pa Zasavska regija z 264 km²). V Spodnjeposavski regiji je na 30.9.2001 živel 69.831 prebivalcev (Statistični urad RS, 2002) oziroma 3,5% prebivalstva Slovenije. To regijo uvršča na 10 mesto, če vemo, da ima največ prebivalcev Osrednjeslovenska regija (489.676) in najmanj Zasavska (46,365). Regija je razmeroma redko naseljena – povprečno živi na 79 prebivalcev/km². To je 80,4% povprečja Slovenije, ki znaša 98 prebivalcev/km². Najgosteje je poseljena Osrednjeslovenska regija (192), najredkeje pa Notranjsko-kraška regija (35) (Hanžek, Gregorčič, 2001, str. 27-29) (Slika 5).

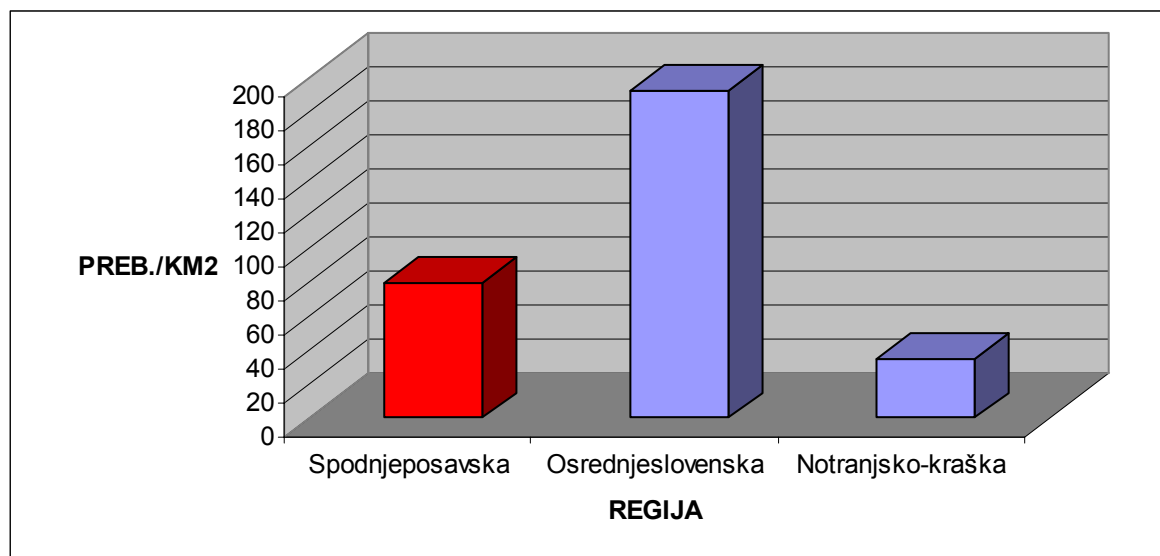
V zadnjih letih se ekonomska moč regije slabša. Leta 1996 je regija dosegala dobrih 90% vrednosti slovenskega bruto domačega proizvoda na prebivalca, leta 1997 pa le še 86,5% slovenskega povprečja. Regija je v letu 1997 ustvarila 3,1% celotne slovenske bruto dodane vrednosti. BDP na prebivalca je po podatkih za leto 1997 znašal 1.266.000 SIT, kar je 86,5% povprečja Slovenije (1.463.000 SIT). To uvršča Spodnjeposavsko regijo na 8. mesto med slovenskimi regijami. Najvišji BDP na prebivalca ima Osrednjeslovenska regija in sicer 1.886.000 SIT oziroma 128,9% povprečja Slovenije, najnižjega pa Pomurska regija in sicer 1.136.000 SIT oziroma 77,6% povprečja Slovenije.

Gospodarstvo regije že od leta 1995 posluje z izgubo. Delež čiste izgube v skupnih prihodkih se je v letu 1999 sicer občutno zmanjšal (s 7% na 3%), vendar je še vedno 1,5 odstotne točke nad slovenskim povprečjem.

Gospodarstvo regije je nadpovprečno izvozno usmerjeno. S prodajo na tuje trge ustvarja skoraj četrtino vseh čistih prihodkov (to je skoraj 2 odstotni točki več od slovenskega povprečja).

Spodnjeposavska regija se uvršča med regije z nadpovprečnim indeksom staranja v Sloveniji, saj le-ta znaša 92,8, v Sloveniji 87,8 oziroma 105,7%, če je SLO=100. Stopnja rasti prebivalstva v obdobju I-VI 2000/1981 je negativna in znaša -3,6%, nižjo stopnjo rasti oz. upadanja ima le Pomurska regija (-4,4%). Najvišjo stopnjo rasti prebivalstva ima Obalno-kraška regija (11,4%), medtem ko ta na ravni celotne Slovenije znaša 5,2% (Slika 6).

Slika 5: Gostota poselitve za primerljive regije (30.6.2000)

Vir: Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 200 - 2001, 2001, str. 27-29.

Ekonomska moč prebivalstva, merjena z višino bruto osnove za dohodnino na prebivalca, je podpovprečna, vendar se od leta 1996 naprej povečuje. Leta 1999 je tako znašala že 728.711 SIT, kar je še vedno pod povprečjem Slovenije, saj je znašala le 87,9% slovenskega povprečja (829.340 SIT). Po tem kazalniku se je Spodnjeosavska regija uvrstila na 8. mesto. Najvišjo bruto osnovo za dohodnino na prebivalca so imeli v Osrednjeslovenski regiji, 1.019.231 SIT (122,9%), najnižjo pa v Pomurski regiji, 668.991 SIT (80,7%).

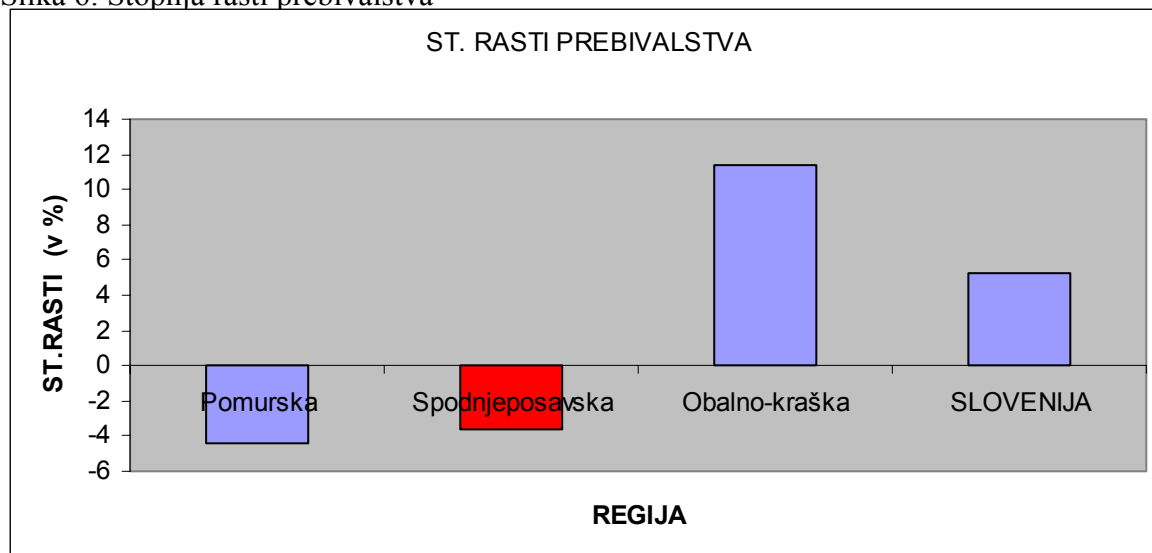
Produktivnost dela, merjena v vrednosti bruto dodane vrednosti na zaposlenega, se je v zadnjih letih izboljšala, kljub temu pa je še vedno podpovprečna glede na slovensko povprečje (dosega le dobrih 88% slovenskega povprečja).

Za slovenskim povprečjem zaostaja regija tudi po višini plač na zaposlenega - dosega slabih 90% slovenskega povprečja.

Vrednost čistega dobička na zaposlenega pa ne dosega niti 50% slovenskega povprečja, kar je zelo zaskrbljujoče.

Spodnjeosavska regija je še vedno ena bolj zadolženih regij v Sloveniji. V letu 1999 pa se je močno okrepila investicijska dejavnost, saj se je delež izdatkov za investicije v sredstvih v letu 1999 glede na leto 1998 povečal za slabe 4 odstotne točke (na 14,2%) in je med najvišjimi med slovenskimi regijami.

Slika 6: Stopnja rasti prebivalstva

Vir: Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 2000 - 2001, 2001, str. 27-29.

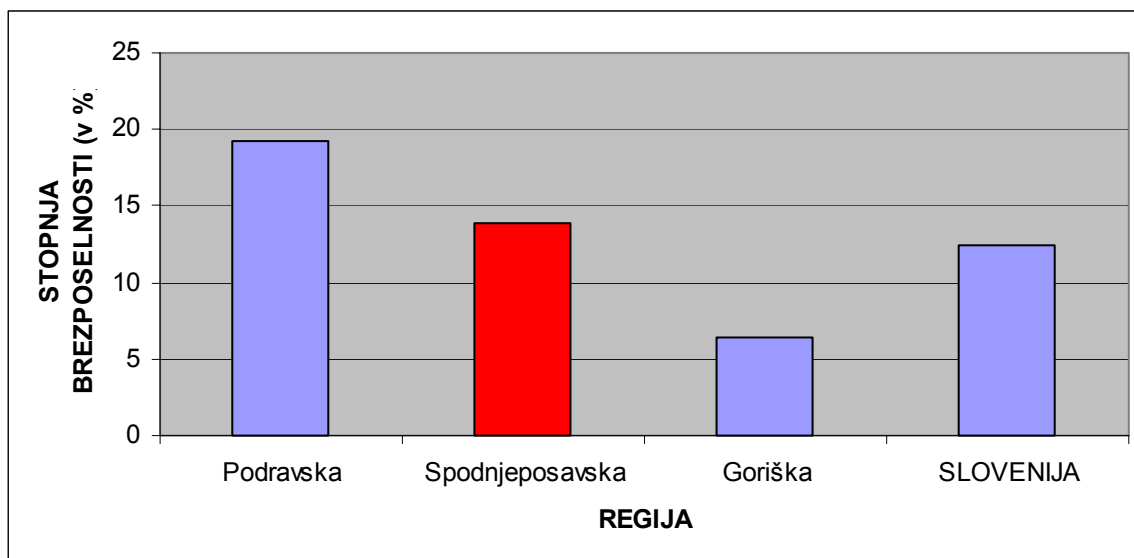
Število aktivnih prebivalcev v obdobju I-VI 2000 je znašalo 30.433, kar je 3,5% celotnega aktivnega prebivalstva Slovenije, ki ga je bilo v preučevanem obdobju 877.425. Največ aktivnega prebivalstva je imela Osrednjeslovenska regija: 221.720 oziroma 25,3% aktivnega prebivalstva Slovenije. Najmanj aktivnega prebivalstva pa je imela Zasavska regija in sicer 20.008 oziroma 2,3% celotnega aktivnega prebivalstva Slovenije.

Delež kmečkega prebivalstva je bil ob popisu leta 1991 nadpovprečno visok in je znašal 13,6%. Izobrazbena struktura je bila med najnižjimi v Sloveniji, saj je znašala v povprečju 8,5 let šolanja. Delež prebivalstva z najmanj višjo izobrazbo je bil podpovprečno nizek in je dosegel le okoli 60 odstotnih točk slovenskega povprečja.

Po podatkih o zaposlenih osebah (oktober 1999) je nadpovprečni delež oseb v regiji zaposlen v primarnem in sekundarnem sektorju, podpovprečni pa v storitvenih dejavnostih (Strateški del Regionalnega razvojnega programa regije Posavje 2001-2006, 2001, str. 11 - 13).

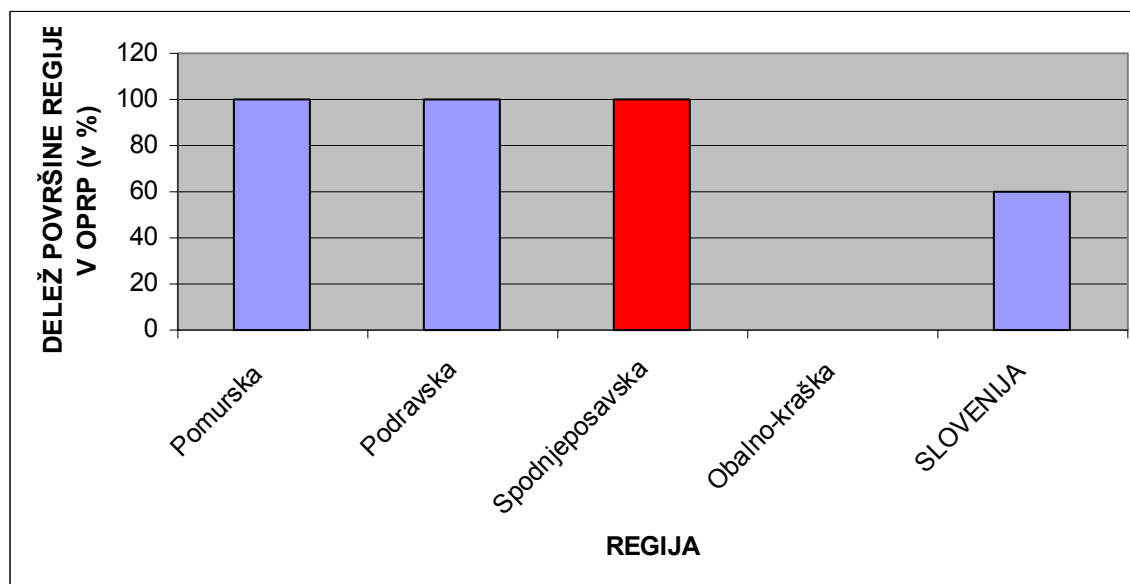
Stopnji brezposelnosti in zaposlenosti sta v tem obdobju znašali 13,9% oziroma 54,7%. Stopnja brezposelnosti je bila nadpovprečna (12,4% v celotni Sloveniji), stopnja zaposlenosti pa je bila na ravni povprečja Slovenije (54,6%). Najnižjo stopnjo brezposelnosti je imela Goriška regija in sicer 6,4%, Najvišjo pa Podravska regija, 19,2%. Stopnja zaposlenosti je bila najvišja v Osrednjeslovenski regiji, 58,3%, najnižja pa v Podravski regiji, 49,4%. Regija ima nadpovprečen odstotek brezposelnih s I. in II. stopnjo izobrazbe, in sicer kar 52,3%, kar je skoraj 5 odstotnih točk več kot je slovensko povprečje. Nadpovprečen je tudi delež mladih med brezposelnimi (dobra četrtina) in delež tistih, ki iščejo prvo zaposlitev. V zadnjih letih pa se je močno povečal tudi delež brezposelnih, starih nad 40 let, čeprav je še pod slovenskim povprečjem. Delež brezposelnih žensk je med najnižjimi v Sloveniji, podpovprečen je tudi delež iskalcev zaposlitve zaradi stečaja in delež trajnih presežkov med brezposelnimi (Slika 7).

Slika 7: Stopnja brezposelnosti za izbrane regije

Vir: Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 200 - 2001, 2001, str. 27-29.

Slika 8: Delež površine izbranih regij v OPRP

Vir: Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 200 - 2001, 2001, str. 27-29.

Celotno območje regije, to je vse tri posavske občine, je opredeljeno kot območje s posebnimi razvojnimi problemi, kamor naj bi se prednostno usmerjala sredstva države za spodbujanje regionalnega razvoja. Takšno opredelitev območja so narekovale obširne spremembe v gospodarstvu, kar je posledično negativno vplivalo na demografska gibanja, izobrazbeno strukturo in zaposlovanje prebivalstva ter povzročalo upočasnen in nekonkurenčen razvoj regije v celoti. Površina v OPRP (območja s posebnimi razvojnimi problemi po ZSRR (Ur. l. RS, 60/99)) znaša v Spodnjeposavski regiji 885 km², kar je 4,4% površin v OPRP v Sloveniji. Glede na to, da OPRP zavzema celo regijo, si Spodnjeposavska regija deli 1. do 3. mesto s Pomursko in Podravsko regijo po odstotku površine OPRP glede na celotno površino regije. Površine v OPRP v Sloveniji zavzemajo 57,2% celotne površine. Tudi prebivalstvo na teh območjih je prebivalstvo celotne regije, kjer si Spodnjeposavska regija ravno tako deli 1. do

3. mesto s Pomursko in Podravsko regijo. Prebivalcev v OPRP je v Sloveniji 48,7%. Najmanj površin v OPRP ima Obalno-kraška regija, kjer teh površin sploh ni, ravno tako je število prebivalcev na teh območjih enako 0. (Slika 8)

Glede na te podatke, se nahaja Spodnjeposavska regija med 6. in 12. mestom med slovenskimi regijami, kar je bolj zaskrbljujoče, je da si deli 1-3. mesto pri območjih s posebnimi razvojnimi problemi s še dvema regijama (štajerskima regijama) (Hanžek, Gregorčič, 2001, str. 27 – 29).

2.2 Prometna infrastruktura

Državno in regionalno omrežje cestne in železniške infrastrukture je relativno dobro razvito in bi lahko omogočalo kakovostno dostopnost znotraj regije in navzven predvsem v smeri proti Ljubljani in Obrežju oziroma Zagrebu, če bi bila prometna infrastruktura modernizirana oz. bi bila izgrajena avtocesta. Tudi neizkoriščenost letališča Cerklje ob Krki v civilne-gospodarske namene je velika škoda za celotno gospodarstvo te regije in tudi širše.

Še vedno pa so premalo izkoriščene možnosti, ki ga daje železniško omrežje, ki se v zadnjem času posodablja z modernimi potniškimi vlaki. Po podatkih Ministrstva za promet je bila ŽP Sevnica v l. 1998 sedma najmočnejša postaja po številu odpravljenih potnikov (s 307.464 potniki); postaja Krško pa je bila l. 1998 na petem mestu po naloženih in razloženih tonah blaga (s 504.021 t) v Sloveniji. Še slabša pa je prometna infrastruktura v odročnejših krajih regije in v hribovitih predelih, kar je eden od razlogov za odseljevanje ljudi s teh območij. Po številu avtomobilov pa je regija Posavje v Sloveniji na tretjem mestu od zadnje strani. Regionalna kolesarska povezava v regiji nastaja skozi posamezne občinske kolesarske poti, ki se med sabo na določenih mestih dotikajo oz. prehajajo druga v drugo. Ureditev kolesarskih poti je predvidena v državnem prostorskem planu, vendar še ni podrobnih opredelitev kartografskih oz. trasnih kolesarskih poti, zato bo potrebna izdelava programa in finančna podpora za razvoj regionalne kolesarske infrastrukture.

2.3 Energetska oskrba

Regija Posavje predstavlja velik elektroenergetski potencial (NEK, TEB in HE-v izgradnji). V tem trenutku se regija Posavje napaja preko transformatorske postaje v neposredni bližini TEB po 110 kV DV iz oddaljenih izvorov energije (op.: TEB ni stalno priključena na elektroenergetsko omrežje). Po končani izgradnji RTP 400/110 kV v neposredni bližini NEK bo regija priključena na 400 kV DV in samo NEK. To pomeni napajanje regije po meddržavnih 400 kV DV in tudi iz NEK, kar do sedaj ni bilo možno. Izgradnja RTP v Krškem je investicija, ki pomeni za celotno regijo zanesljivejšo in kvalitetnejšo oskrbo z električno energijo. Načrtovana gradnja 400 kV DV od NEK do RTP Beričevo pa bo še izboljšala zanesljivost oskrbe regije z električno energijo.

Prav tako obstaja zasnova plinovodnega omrežja (magistralni plinovod), ki bo z izgradnjo znatno prispevala k izboljšanju čistosti okolja.

2.4 Naravna in kulturna dediščina

Regija ima v primerjavi z ostalo Slovenijo zelo visoko koncentracijo naravne in kulturne dediščine. Pri kulturni dediščini gre v večji meri zlasti za stavbno (umetnostnozgodovinsko in etnološko) nepremičnino. Prav tako je skoncentrirana bogata kulturnozgodovinska dediščina, kot so gradovi in grajski objekti, samostani, sakralni objekti, stara ljudska arhitektura ter bogata naselbinska in arheološka dediščina. Ob gradovih, cerkvah in samostanih je treba posebej omeniti veliko število ohranjenih lesenih gospodarskih poslopij (npr. vinski hrami, kozolci, ...) in stanovanjskih stavb. Zaradi hitrega spreminjanja načina življenja ter pospešenega propadanja kulturnih spomenikov in izginjanja tipične ljudske arhitekture je potrebno obnoviti obstoječe stare hiše slavnih mož, ki so živeli in delovali v Posavju in rešiti vsaj nekaj primerkov posameznih tipov ljudske arhitekture na območju tako imenovane "spomeniško kulturne krajine" z možnostjo prezentacije še aktivno delujočih kmetij (stanovanjska hiša, gospodarsko poslopje, kozolec). Možna je prezentacija regionalne etnološke dediščine v obliki muzeja na prostem. Vendar pa je varstvo naravne in kulturne dediščine v vsaki od posavskih občin v pristojnosti drugega zavoda, kar ni pozitivno.

Naravni viri, kot so naravna in kulturna krajina, različne pojavne oblike vode, kraške jame, slapovi, termalna voda, mokrišča, ornitološki park Jovsi, Krakovski pragozd, rastlinski endemiti in drugi predstavljajo dodatno možnost za razvoj regije. S slabšanjem razmer v okolju je potrebno v prvi vrsti zavarovati in s tem ohraniti redke in ogrožene ekosisteme v Posavskem prostoru, kakor tudi življenjske prostore redkim in ogroženim živalskim in rastlinskim vrstam. Pospeševati gre predvsem takšne gospodarske aktivnosti v prostoru, ki minimalno oziroma še sprejemljivo obremenjujejo prostor z odplakami, odpadki ali izpušnimi plini. V to kategorijo spadajo tudi razne naravoslovne in druge učne poti, namenjene v prvi vrsti izobraževanju obiskovalcev, ohranjanje kulturnih spomenikov in varovanje tipične ljudske arhitekture.

2.5 Regijsko in lokalna središča

Regijo sestavljajo tri občine, od katerih ima vsaka svoje občinsko središče, medtem pa regija nima izrazitega regionalnega središča. V regiji izstopajo urbanizirana mesta Brežice, Sevnica in Krško s sorazmerno razvitimi centralnimi dejavnostmi. V prvih povojnih letih so se kot regionalno središče pojavljale Brežice (s svojo terciarno in kvartarno infrastrukturo - bolnišnica, gimnazija), pozneje pa je vse bolj stopalo v ospredje tudi Krško zaradi hitrejšega industrijskega razvoja in tudi zaradi pomembne energetske vloge, ki hkrati predstavlja tudi geosredišče regije. Močnejše regionalne funkcije se niso razvile zaradi relativne bližine

drugih središč in zaradi populacijske in ekonomske šibkosti območja ter predvsem zaradi lege ob meji ter dolgotnega metropolitanskega vpliva Zagreba (v nekdanji skupni državi). Primerjave med slovenskimi regijami pokažejo, da ima Posavje:

- manj prebivalcev kot sosednja savinjska regija in več kot zasavska,
- tretjino do skoraj polovice manj delovnih mest kot jugovzhodno slovenska in tudi savinjska regija,
- pri primerjavi pa so najbolj razvidne razlike v velikosti regionalnih središč: Celje je šestkrat večje, Novo mesto trikrat in tudi Trbovlje so več kot dvakrat večje od Krškega ali Brežic.

3. PREDLOGI ZA NADALJNI RAZVOJ REGIJE

Dolgoročni cilji regije so (Strateški del Regionalnega razvojnega programa regije Posavje 2001-2006, 2001, str. 37 - 38):

- postati privlačen kraj za naložbe,
- privlačen kraj za delo, študij in bivanje,
- privlačen kraj za počitek in rekreacijo,
- privlačen kraj za razvoj novih inovativnih tehnologij, izdelkov, procesov in
- privlačen kraj za nakupe.

Z endogenim razvojem bo regija Posavje postala prepoznavna in inovativna regija, ki bo združila vse naravne, človeške in tehnološkoinovativne vire, za kar bo potrebovala sodobno zasnovano regionalno politiko, ki bo temeljila na visokih zahtevah po učenju in prilagajanju novim trendom, prilagajati se bo morala novim tehnologijam, pri čemer morajo biti nosilci sposobni hitrih reakcij za gospodarske in tehnološke spremembe, ki izhajajo iz globalizacije gospodarstva, "proizvajati" bo morala ideje za nove proizvode, ki sledijo potrebam potrošnikov, iskati bo morala podporo lokalnih skupnosti, ki morajo postati dobre partnerice nosilcem razvojnih projektov, mladi populaciji (mladim družinam in študentom) in poskrbeti za vključitev vseh prebivalcev v vseživljenjsko učenje in nenehno rast in osebni razvoj.

➤ **PRIVLAČEN KRAJ ZA NALOŽBE se bo realiziral s:**

pripravo regijskega prostorskega plana in ureditvijo regijske industrijske in obrtne cone, ureditvijo prometne infrastrukture (tudi razvoj letališča Cerklje), ureditvijo komunalne infrastrukture, razvojem poslovnih in svetovalnih funkcij na področju gospodarstva, kmetijstva, turizma; ureditvijo ostale infrastrukture v kmetijstvu in turizmu, odpravo birokratskih ovir pri pridobivanju dovoljenj in začetkih poslovanja podjetij, ter z ustvarjanjem varnega okolja – varno obratovanje energetskih virov.

➤ **PRIVLAČEN KRAJ ZA RAZVOJ NOVIH INOVATIVNIH TEHNOLOGIJ, IZDELKOV IN PROCESOV bo realiziran z:**

razvojem regionalnega tehnološkega parka, v okviru katerega bodo delovali razvojno raziskovalni centri; povezovanjem z znanstveno-raziskovalnimi in izobraževalnimi ustanovami in univerzami doma in v svetu zaradi usposabljanja vrhunsko in visoko kvalificiranih kadrov za potrebe podjetij in pridobivanja novih tehnologij; oblikovanjem "tehnološke tržnice" s ciljem skupne promocije in podpore inovacijam, povezovanjem organizacij (mala-velika, panožno-horizontalno-vertikalno): povezovanje organizacije je potrebno zaradi razvijanja kulture inoviranja in globalizacije in predvsem razvoja podjetij), z razvojem informacijskih tehnologij in organizacijo skupnega trženja na posameznih področjih .

➤ **PRIVLAČEN KRAJ ZA DELO, ŠTUDIJ IN BIVANJE bo realiziran z:**

oblikovanjem štipendijske sheme, realizacijo stanovanjske sheme, zaposlovanjem mladih kadrov v RRE in povečevanjem prekvalifikacije obstoječih kadrov; z ustanovitvijo univerze ter višjih in visokih šol bo v regiji omogočeno šolanje mladih ljudi, ki bodo pospeševali raziskovalno razvojno dejavnost, razvojem študija na daljavo in univerze za tretje življenjsko obdobje, in z razvojem številnih izobraževalnih programov za vse starostne skupine in izobraževalnih programov za pridobivanje funkcionalnih znanj

➤ **PRIVLAČEN KRAJ ZA POČITEK IN REKREACIJO bo realiziran s:**

povečano prepoznavnostjo regije s pomočjo skupne promocije, razvojem VTC (vinsko-turistična ceat), kolesarskih poti, športnih aktivnosti in dejavnosti, ureditvijo regijske neprometne turistične signalizacije, vzpostavitvijo regijske turistične organizacije in organizacije TIC-ev (turistično-informacijski center), razvojem specializiranega zdravstva ob termalnem in zdraviliškem turizmu, in z razvojem socialnega varstva, ureditvijo infrastrukture na področju družbenih dejavnosti (kultura, zdravstvo, šport, izobraževanje).

➤ **PRIVLAČEN KRAJ ZA NAKUPE bo realiziran z:**

razvojem logistično distribucijskih centrov in razvojem trgovinske ponudbe vezane na gostinsko in turistično ponudbo, povezovanjem malih trgovcev pri nabavi in trženju ter povezovanjem malih pridelovalcev in izdelovalcev (kmetov, obrtnikov in malih podjetnikov).

Dolgoročne cilje bo mogoče doseči z realizacijo naslednjih prioritet (Strateški del Regionalnega razvojnega programa regije Posavje 2001-2006, 2001, str. 39 - 49):

- 1. razvojem človeških virov,**
- 2. razvojem gospodarstva,**
- 3. razvojem okolja in prostora.**

3.1 RAZVOJ ČLOVEŠKIH VIROV

Pomen človeškega razvojnega dejavnika, ki ga označujejo znanje, inovativnost, ustvarjalno izkoriščanje in obvladovanje informacij, organizacija in vodenje ter drugi kakovostni dejavniki, narašča. Prav tako je vse večji pomen socialnih odnosov, ki se oblikujejo v interakcijah med ljudmi. Te usmeritve in stanje regije na področju človeških virov, kot ga kaže problemska analiza, nakazujejo prioriteto aktivno usmerjanje razvoja na tem področju. Zato socialni sestavini razvoja regije oziroma razvoju človeških virov v regiji določamo prvo prioriteto. S prioriteto razvoja človeških virov zaokrožujemo glavne programe, s katerimi bomo reševali in izboljšali sedanje stanje regije na tem področju.

3.1.1 Glavni program: dvig nivoja izobrazbene strukture prebivalstva

Iz analize stanja izhaja, da je nivo izobrazbene strukture v regiji izredno nizek, nadpovprečno veliko število ljudi je zaposlenih v primarnem in sekundarnem sektorju, zato so nujno potrebne aktivnosti za izboljšanje na tem področju. Program mora zajeti širše področje šolstva, zaposlovanja ter razvojnih iniciativ na področju podjetništva in inovativnosti ter zagotavljanje pogojev za delo in bivanje v regiji. Program bi delno rešil nizko izobrazbeno strukturo prebivalstva, nefleksibilnost delovne sile in strukturno brezposelnost ter spodbudil podjetništvo, pripravljenost na tveganje ter nastajanje novih delovnih mest.

Program pomeni kvalitetnejši prenos znanja in boljšo usposobljenost delovne sile, kar bo omogočilo razvoj novih oblik dela ter zmanjšalo brezposelnost. Rešuje problem zastarevanja znanja in izboljšuje zaposljivost delovne sile z izvajanjem ukrepov aktivne politike zaposlovanja. Pri tem bo treba upoštevati tudi pomanjkanje specifičnih kadrov v regiji in s tem povezanim pomanjkanjem izobraževalnih programov.

Spremembe so danes pravzaprav edina stalnica, ta program pa spodbuja zavest o potrebi po nenehnem izobraževanju in usposabljanju, kar ne samo povečuje možnost za zaposlitev, ampak tudi dviguje vsesplošen razvoj posameznika in družbe kot celote.

Cilji

V regiji je za dvig izobrazbene strukture prebivalstva potrebno zagotoviti štipendijski sklad. Neprestane tržne spremembe zahtevajo fleksibilno delovno silo, zato je med drugimi cilji tega programa tudi dvig usposobljenosti in zaposljivosti prebivalstva in organiziranje ciljnega usposabljanja. Vzpostavitev zaposlitvene izenačitve med ponudbo in povpraševanjem po kadrih in mobilizacija človeških virov bo pripomogla k večji stabilnosti in transparentnosti na trgu dela in hitrejšemu razvoju gospodarstva.

Poleg razvojnopodjetniško naravnane okolja bo vzpostavitev pogojev za ustanovitev univerzitetnega in visokošolskega študija ter ustanovitev visokošolskega središča za različna področja novih tehnologij omogočila večjo fleksibilnost delovne sile in preprečevala strukturno brezposelnost. Ustanovitev visokošolskega študija ima naslednje prioritete cilje: bližina študija, šolanje na daljavo in ustanavljanje zasebnega šolstva. Za povečanje prilagodljivosti podjetij in zaposlenih novim potrebam trga bo nujna modernizacija organizacije dela in prav tako spodbujanje kadrovskega razvoja v podjetjih (usposabljanje, izobraževanje zaposlenih). Razvoj programov usposabljanja za pridobitev funkcionalnih znanj in spodbujanje ženskega podjetništva bo vzpodbudilo tudi razvoj novih oblik dela (delo na domu, e-delo) in zmanjšalo neskladje na trgu dela.

Dvig usposobljenosti prebivalstva preko razvoja kulture vseživljenjskega učenja ter priznavanje pridobljenega znanja bo povečal fleksibilnost delovne sile in ostarelega prebivalstva, dvignil funkcionalno pismenost in naredil regijo privlačno tudi za druge investitorje. V srednješolskem izobraževanju bo nujno potrebno zmanjšati osip v poklicnih šolah in olajšati prehod med šolo in delom.

Strategija za realizacijo programa

Uresničitev zastavljenih ciljev bo dosežena s strategijo povezovanja in združevanja vseh resursov v regiji ter sodelovanja med posameznimi institucijami. Potrebno se bo osredotočiti na razvoj ustreznih izobraževalnih programov, ki bodo zadovoljili potrebe gospodarstva po kadrih in omogočili večjo gibljivost na trgu delovne sile. Na nivoju regije bosta uvajanje novih oblik dela ter informacijska baza podatkov o potrebah in ponudbi kadrov na kratki in dolgi rok pripomogla stabilizirati zaposlitveno uravnoteženost med ponudbo in povpraševanjem po kadrih ter pospešila mobilizacijo človeških virov.

Na temelju sodelovanja med posameznimi institucijami bodo vzpostavljeni pogoji za ustanovitev univerze in v okviru nje višjih in visokih šol za različna področja novih znanj. S programi ciljnega usposabljanja vseh zaposlenih, z različnimi aktualnimi treningi (npr. trening obvladovanja sprememb) in podobno, se bo povečal splošen razvoj in zmanjšala strukturna brezposelnost.

Razvoj centra za vseživljenjsko učenje bo povzročil pomemben premik v mišljenju prebivalstva in zaposlenih o potrebi po nenehnem izobraževanju in izpopolnjevanju. S tem se bo dosegla višja usposobljenost prebivalstva ter večja zaposljivost prebivalstva ob hkratnem zmanjšanju strukturne brezposelnosti.

Vzpostavitev štipendijske sheme in zagotovitev financiranja formalnega in funkcionalnega izobraževanja pa bodo najpomembnejši ukrepi za dvig izobrazbene strukture prebivalstva za potrebe regionalnega gospodarstva.

3.1.2 Glavni program: dvig kakovosti zdravstvene oskrbe v regiji

Iz analize stanja izhaja, da je kakovost življenja prebivalcev v regiji slaba. Program rešuje problem slabe podporne infrastrukture na področju zdravstva in socialnega varstva, športa in kulture, ureditev bivalnih pogojev v regiji, raziskovanja in razvoja ter neorganiziranosti institucij, saj bo potrebno povezati vse obstoječe dejavnike za boljše organiziranost in boljši pretok informacij. Skupaj z ostalimi programi omogoča tudi prilagajanje delovne sile potrebam trga.

Cilji

Oskrba prebivalstva s socialnimi in zdravstvenimi storitvami v zadovoljivem obsegu in primerni kakovosti omogoča kakovost življenja za prebivalce v regiji. Vzpostavitev regijske enote za zdravstveno varstvo ter vodenje podatkov v sami regiji bi preprečilo sedanjo razpršenost in delitev v druge regije. Uravnoteženje kapacitet in storitev glede na populacijo, racionalna izkoriščenost obstoječih kapacitet ter združevanje posameznih institucij na eni ravni bi znižala stroške in povečala obseg sredstev, namenjenih za investicije v socialni in zdravstveni sferi. Izvajanje preventive ter ozaveščanje mladih o preventivi bi učinkovito

zmanjšalo število odvisnikov in obolelih in prispevalo k znižanju stroškov za bolniške, zdravstvene storitve ipd.

Podjetniška iniciativa v zdravstveni in socialni sferi bo izboljšala kakovost in obseg ponudbe storitev ter pospešila nastanek novih delovnih mest. Vzpostavljena stanovanjska shema bo povečala število stanovanj in (mlad) strokovni kader obdržala v regiji. Z regionalnim sodelovanjem na kulturnem področju se bo povečala kulturna raven prebivalstva, razvoj turizma ter možnost priprave večjih regionalnih projektov na področju kulture in s tem pritegnitev sredstev v regijo.

Strategija za realizacijo programa

Regijsko povezovanje in združevanje resursov, usklajevanje in združevanje finančnih sredstev bo omogočilo večji razvoj zdravstvene in socialne sfere ter povežalo vse akterje za boljšo organiziranost ter pretok informacij. Potrebno bo zagotoviti trajno spremljanje podpornega okolja zdravstva in socialnega varstva, ki bo med drugim kontroliralo izvajanje aktivnosti institucij ter usklajevalo dejavnosti med njimi. To bo temelj za združevanje aktivnosti posameznih institucij na eni ravni. Z mobilizacijo obstoječih kapacitet pa se bo doseglo njihovo večje racionalno izkoriščanje.

Med ukrepi za izboljšanje kakovosti življenja v regiji je tudi povezovanje termalno - zdraviliške in zdravstvene dejavnosti ter večje izobraževanje in druge aktivnosti na področju preventive, s čimer se bo doseglo večje zavedanje o pomenu zdravja tako mladih kot starejših. Z izboljšanjem in razširitvijo ponudbe zdravnikov specialistov v regiji se bo povečala kakovost oskrbe prebivalstva z zdravstvenimi storitvami, nujna pa je tudi zagotovitev nadaljnje obstoja bolnišnice v regiji.

Aktivnosti na področju socialne kooperative bodo izboljšale kvaliteto življenja prebivalcev - predvsem starejših, invalidov, družin s skromnimi dohodki, duševno prizadetih oseb - s tem pa se bo povečal tudi pretok informacij o potrebah teh družbenih skupin ter nadaljnjih aktivnostih za izboljšanje položaja. Za večjo zaposljivost in fleksibilnost delovne sile bo potrebno prilagoditi čas varovanja otrok glede na trende delovnega časa (deljen delovni čas...), kar bo zvišalo kakovost življenja prebivalcev v regiji. Z ustanovitvijo romske kooperative se bo povečala njihova socializacija in vključevanje v normalno življenje prebivalstva regije.

Za boljše regionalno kulturno in športno sodelovanje bo potrebna regionalna uskladitev kulturnih in športnih dogajanj in praznovanj, kar bo prispevalo tudi k razvoju kulture, športa in turizma ter prepoznavnosti regije.

3.2 RAZVOJ GOSPODARSTVA

Ključ razvoja regije je v gospodarstvu (v tem tudi kmetijstvo in turizem), ki uspešno razvija svoje dejavnosti. Pri tem je pomembno to, da se razvijajo velika podjetja ob njih pa tudi srednja in mala podjetja. Za uspešnost v gospodarstvu je pomembno povezovanje med subjekti, skupen nastop na trgu, razvijanje raziskovalno razvojnih centrov. Razvoj gospodarstva bo tako na dolgi rok povečal življenjski standard prebivalstva in ustvaril prijazno regijo. Z ustvarjanjem stimulatívnega podpornega okolja in izboljševanjem dostopa do kapitala, znanja in informacij, je potrebno spodbuditi gospodarsko rast ob hkratnem zagotavljanju socialnega in prostorskega razvoja ter kakovosti življenja prebivalcev v regiji.

3.2.1 Glavni program: razvoj gospodarstva in podjetništva

Podjetja v Posavju se srečujejo z likvidnostnimi problemi, finančno nestabilnostjo in s pomanjkanjem sredstev za tehnološki razvoj, pri čemer doseganje znižanja proizvodnih stroškov ter reševanja ekoloških problemov predstavljata dodatni težavi. Težave pa se ne pojavljajo samo pri novo nastajajočih podjetjih, ampak tudi pri podjetjih v rasti. Zato je potrebno pristopiti z integralnim konceptom na širšem območju, kar zahteva usklajenost delovanja, potrebne strokovnjake, tehnične in finančne vire ter primerno organizacijsko obliko.

Namen razvoja informacijske tehnologije in drugih ključnih tehnologij je v doseganju večje konkurenčne prednosti regije, saj bi tako prišli do novih proizvodov/storitev z višjo dodano vrednostjo, zniževali stroške, povečevali tržno moč podjetij, pridobivali nove strokovnjake v regijo. Prioriteta je zato spodbujanje tehnološkega razvoja, povezovanje z znanstveno-raziskovalnimi in izobraževalnimi ustanovami in povečanje aplikativnosti razvoja in raziskovanja. To področje je pomembno za vsa podjetja, ki ne razpolagajo z ustreznim strokovnim kadrom.

Cilji

Cilj programa je razvijati ključne tehnologije na področju kovinske, tekstilne, lesne, papirne industrije, kmetijstva ter razvoja high-tech tehnologije in tudi na področju energetike. Glede na to, da trg postaja čedalje bolj globalen, pa je cilj, da regija ponudi priložnost razvoju informacijskih tehnologij. Na ta način bo regija postala globalno dostopna, poznavanje programov pa bo omogočalo hitrejše stike s tujino preko elektronskih medijev. Poleg razvoja ključnih tehnologij bo cilj tudi prilagajanje ponudbe trga dela potrebam za nove dejavnosti, na drugi strani pa dvig usposobljenosti strokovnih kadrov v podjetjih za prilagajanje potrebam po novem znanju.

Cilji glavnega programa je tudi razvijati kulturo inoviranja in globalizacije ter razviti stimulatívno podporno okolje za razvoj podjetništva, povečanje konkurenčnih prednosti podjetniškega sektorja, razvoj perspektivnih dejavnosti ob tradicionalnih ter izboljšati dostope do kapitala, znanja in informacij.

Ključne usmeritve bi potekale v naslednjih smereh:

- razvoj podpornega okolja za podjetništvo, kmetijstvo in turizem (lokalni pospeševalni centri, regijski pospeševalni center, obe zbornici, kmetijska svetovalna služba, razvojno raziskovalne enote, management za trženje in management za promocijo in informiranje, izobraževanje in drugi instrumenti),
- izgradnja obrtnih in industrijskih con,
- vzpostavitev enotnega regijskega sistema informiranja v regiji z vzpostavitvijo mreže lokalnih podjetniških centrov in regijskega pospeševalnega centra,
- povečevanje konkurenčnosti in konkurenčnih prednosti (znanje, informacije) v gospodarstvu,
- razvoj mrežne ekonomije in povezovanja med podjetji, ki temelji na znanju,
- razvoj informacijskih tehnologij (približanje EIC in drugih baz).

Strategije za realizacijo programa

Za realizacijo programa bo potrebno spodbujati med podjetji osnovne strategije, to je povezovanje med podjetji (horizontalno kot vertikalno) po panogah. Z zagotavljanjem prostorskih pogojev, kakovostne strokovne pomoči, svetovanjem, vzpostavitvijo baze strokovnih kadrov, razvojem finančnih instrumentov za dostop do ugodnih virov financiranja za podjetnike začetnike in podjetja v rasti in organizacijo raziskovalno razvojnih centrov ter skupnega regijskega tehnološkega centra bo zastavljen cilj realiziran.

Načini vzpodbujanja bodo vključevali vzpostavitev raziskovalno razvojnih enot v podjetjih v lesni, kovinski, kmetijski in high-tech industriji, oblikovanje tehnološke tržnice, zagotovitev sredstev za zaposlovanje kadrov v RRC, povezovanje z univerzami in ostalimi izobraževalnimi institucijami doma in v svetu, iskanje novih tehnologij in prenos dobre in preizkušene prakse iz tujine. Za dvig izobrazbene strukture bo potrebno vložiti sredstva za razvoj programov za pridobivanje funkcionalnih znanj, razvoj programov za zagotavljanje stalnega usposabljanja zaposlenih za nove potrebe gospodarstva.

3.2.2 Glavni program: razvoj kmetijstva in podeželja

Poslanstvo kmetijstva je poleg osnovne funkcije - pridelava in predelava hrane, mnogo širša. Ohranjanje poseljenosti in kultura krajine, ohranjanje kmetijske zemlje, varstvo kmetijskih zemljišč in voda pred onesnaževanjem in nesmotrno rabo so eden izmed glavnih razvojnih ciljev kmetijstva, ki je opredeljen v slovenski strategiji razvoja kmetijstva. Trendi razvoja kmetijstva v Posavju kažejo na razvoj zelenjavarstva in sadjarstva, vinogradništva, trsničarstva in ribogojništva. Pridelava le-teh je v zadnjem času narasla. Kmetije je potrebno usmeriti v specializacijo, če imajo za to ustrezne pogoje; kmetije, ki pa ne bodo mogle intenzivirati kmetijske pridelave, je potrebno spodbuditi v diverzifikacijo proizvodnje, v

razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah in razvoj ekološke pridelave na hribovitih področjih. Zagotoviti je potrebno podporno okolje za razvoj in trženje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

Cilji

Cilji na področju razvoja kmetijstva so usmerjeni v razvijanje povezovanja subjektov enakih ali podobnih kmetijskih dejavnosti pri proizvodnji in trženju na nivoju regije pa tudi širše, doseči bo potrebno višjo dodano vrednost in ustrezno kvaliteto kmetijskih proizvodov, vzpodbuditi in motivirati mlade za šolanje v kmetijskih smereh za pridobitev specialističnih tehnoloških in drugih znanj in na ta način dvigniti izobrazbeno strukturo in znanja kmečkega prebivalstva. Za racionalnejšo rabo v smislu trajnostnega razvoja ob upoštevanju ekoloških zahtev je potrebno optimirati razpoložljivo proizvodnjo in komunalno infrastrukturo. Za razvoj podeželja je potrebno okrepiti poslovne in svetovalne funkcije.

Strategija za realizacijo programa

Na področju kmetijstva bo potrebno v naslednjih letih izvesti množico aktivnosti, ki bodo vključevale od postavitve programa trženja in organiziranja kmetijske proizvodnje, vzpostavitev kooperativnega sodelovanja, vzpostavitev kmetijskega managementa, do vzpodbujanja in razvijanja programov razvoja podeželja in CRPOV. Višjo dodano vrednost bo mogoče doseči s specializacijo v vseh panogah kmetijske proizvodnje, oblikovanjem skupne regijske blagovne znamke, vzpostavitvijo povezave z izobraževalnimi institucijami, nadaljevanjem razvoja obstoječih projektov (Cviček...). Za dvig izobrazbene strukture bo potrebno vzpostaviti štipendijsko shemo, zagotoviti finančne vzpodbude za mlade kmete, organizirati izobraževalne tečaje za pridobitev funkcionalnih znanj, izboljšati znanja na področju bio in integrirane proizvodnje. V regiji je relativno veliko kmetijske infrastrukture (hladilnice, klavnice...), ki jo je potrebno izkoristiti in zapolniti kapacitete, prav tako je potrebno izkoristiti obstoječe strojne krožke. Obstoječo spremljajočo infrastrukturo bo potrebno dograditi in dodelati (VTC, sadne ceste). Reševanje odpadkov in izvajanje programov reciklaže je program, ki bo reševal okoljevarstvene probleme.

3.2.3 Glavni program: razvoj in trženje turizma

Turizem je najhitreje rastoča gospodarska panoga na svetu in ravno zaradi tega predstavlja veliko priložnost za razvoj. V Posavju deluje podjetje Terme Čatež d.d., ki je največji turistični kompleks z bazeni v Sloveniji. Za razvoj turizma lahko veliko pripomore tudi bližina hrvaške meje z Zagrebom ter bogata kulturno zgodovinska dediščina in tradicija. Razvita turistična ponudba pomeni izboljšanje lokalnih storitev in dvig kvalitete bivanja tako za domačine kot za obiskovalce oziroma turiste od drugod, organizirano trženje in izboljšano prepoznavnost regije v širšem prostoru.

Cilj

V navezavi s termalnim in zdraviliškim turizmom razviti naravno, športno, kulturno-zgodovinsko dediščino, dvigniti kakovost in prepoznavnost turistične, kulturne in športne ponudbe ter vzpostaviti enoten sistem trženja in promocije za celotno območje Posavja.

Strategija za realizacijo programa

Nepovezanost turističnih, športnih in kulturnih subjektov in neprepoznavnost regije sta dva ključna problema, ki sta značilna za Posavje. Ravno zaradi tega bo potrebno vzpostaviti regijsko turistično organizacijo z več turistično - informacijskimi enotami po regiji, skupno pričeti promovirati regijo doma in v tujini, izoblikovati slogan, regijski prospekt in regijsko spletno stran, vzpostaviti koordinacijo tradicionalnih prireditev in organizirati nove prireditve, motivirati prebivalce za hitrejše prilagajanje novim trendom v turizmu, oblikovati in tržiti nove vsebine naravnim, kulturnim znamenitostim, v navezavi s kmetijstvom razvijati eko turizem in na ta način ustvarjati nova delovna mesta. Pomemben del strategije pa je dvigovanje nivoja izobraženosti in povečanje usposabljanja zaposlenih v turizmu, kulturi in športu ter povečati število lokalnih turističnih vodnikov, oblikovati prepoznavne turistične proizvode in prilagoditi turistične proizvode potrebam in željam turistov.

3.2.4 Glavni program: internacionalizacija gospodarskega razvoja

Spodnjeposavska regija meji na Hrvaško. V neposredni bližini je Zagreb, mesto z 1 mio prebivalstva (2 mio z okolico). Hrvaška in njeno prebivalstvo sta idealna priložnost za razvoj podjetništva in turizma v Posavju.

Prav tako pomeni internacionalizacija poslovanja podjetij v času globalizacije ne samo izziv, temveč tudi potrebo, kajti nacionalni trgi postajajo preozki tako za velika podjetja, kot tudi vse bolj za hitro rastoča mala in srednje velika podjetja, ki so pomembni nosilci gospodarske rasti in ustvarjalci novih delovnih mest. Zato je bistvena naloga programa povečanje konkurenčnosti domačih podjetij za uspešen nastop na regionalnih in svetovnih trgih.

Cilj

Cilj je spodbujati **čezmejno sodelovanje** naših podjetij s hrvaškimi in razviti turizem s čezmejnim povezovanjem, krepiti prostorske razvojne politike skupaj s spodbujanjem trajnostnega razvoja struktur v prostoru na urbanih in ruralnih območjih ter izboljšati dostopnost in učinkovitost prometne in informacijske strukture.

Poleg tega je cilj programa pri internacionalizaciji poslovanja podjetij razvoj sodobnih informacijskih tehnologij in komunikacij (e-poslovanje), ki pomeni bistveno vlogo, še posebej za mala in srednje velika podjetja.

V smislu ustanovitve četrte univerze za JV Slovenijo je bistvenega pomena tudi vzpostavitev prekomejnega sodelovanja na področju znanstveno-raziskovalnega in izobraževalnega področja, zlasti zaradi potencialov v Hrvaški (Zagreb).

Strategija za realizacijo programa

Cilj prekomejnega sodelovanja s Hrvaško lahko dosežemo z oblikovanjem skupnih projektov s hrvaškimi partnerji, z vzpostavitvijo čezmejnega povezovanja in na ta način odpreti meje našim podjetjem za prodor na hrvaški trg. Prav tako je cilj povezati se z različnimi fakultetami v Zagrebu in združiti obstoječe resurse za doseg večje učinkovitosti, prav tako bo pomembno oblikovati skrb za okolje na obeh straneh in dobro povezovanje kulturne dediščine in naravnih virov v turistične namene.

Za uspešno internacionalizacijo podjetij je potrebno zagotoviti ustrezne pogoje. Gre predvsem za prenovo poslovnih procesov v podjetjih v smeri informatizacije in internetizacije.

3.3 RAZVOJ OKOLJA IN PROSTORA

Pomembna komponenta razvoja so tudi okoljsko prostorski dejavniki. Razumevanje okolja kot razvojnega dejavnika pomeni, da je potrebno pojmovanje zgolj "varovanja okolja" nadgraditi z razvojnim aktiviranjem naravnih virov in storitev za ustvarjanje blaginje. Prav tako je potrebno uskladiti usmeritve gospodarskega in socialnega razvoja s prostorskimi možnostmi oziroma z naravnimi potenciali in njihovo regenerativno sposobnostjo. Zato je ena izmed prioritet razvojnega programa regije tudi razvoj okolja in prostora, s katero opredeljujemo rabo prostora v regiji in aktivnosti za varovanje in aktiviranje naravnih danosti oziroma okolja, v katerem živimo.

3.3.1 Glavni program: trajnostna raba prostora

Regija Posavje ima zelo ambiciozno vizijo: "postati prepoznavna in inovativna regija", kar pa v nadaljevanju pomeni, da bodo razvoj gospodarstva in raba prostora, ureditev poselitve in varovanja krajine morali biti v funkciji trajnostnega razvoja. Posledično temu bo obstoječa zasnova rabe prostora potrebna številnih dopolnitev.

Za izboljšanje kakovosti življenja v regiji ter ustrezne rabe prostora bo potrebno takšno načrtovanje prostora, ki bo omogočalo razvoj gospodarstva in zagotavljalo trajnostno rabo prostora v urbanih in ruralnih območjih. Zato je medsebojno sodelovanje nosilcev razvoja s prostorskimi načrtovalci pogoj za ustrezno opredelitev rabe prostora, poselitve in varovanja krajine v regiji.

Občinski in regionalni prostorski plani morajo definirati posebne zahteve za določena ureditvena območja (kot so: kamnolomi, ribniki, akumulacije, sanacije gramoznic, industrija, intenzivno kmetijstvo). Za eksploatirana rudarska območja pa morajo poleg tega občine

pridobiti v last in upravljanje državno premoženje z namenom vlaganja tega premoženja v regionalne razvojne projekte.

Cilji

Osnovni cilj načrtnega urejanja prostora, poselitve in varovanja krajine je ustvarjati zdravo okolje z vzpostavitvijo ravnotežja med naravnim okoljem, gospodarskim razvojem in rabo prostora.

Strategija za realizacijo programa

V smislu uresničevanja ciljev na področju urejanja in varstva okolja so pomembne naslednje prioritete:

1. Zasnova primarne rabe prostora in poselitvenega sistema:

- **kmetijstvo** - definiranje ureditvenih območij kmetijske proizvodnje (za vinogradništvo, sadjarstvo, poljedelstvo, zelenjadarstvo, pašništvo...) in opredelitev potrebne infrastrukture za posamezno zvrst kmetijske proizvodnje (akumulacije, namakalni sistemi, pokrite pridelovalne površine, vinske kleti, poti...) ter ustreznih agrarnih operacij (komasacije, hidromelioracije...);
- **gozdovi** - definiranje in opredelitev vseh gozdnih funkcij tudi v prostorskih planih občin in prostorskem planu regije;
- **vodni viri in oskrba z vodo** - ustrezna zaščita vodnih virov ter ustrezna oskrba z vodo vseh območij rabe;
- **zasnova poselitve** - definiranje sistema poselitve in stopnje centralnosti naselij ter opredelitev načinov urejanja posameznih območij in naselij z jasno definiranimi kriteriji in usmeritvami za posamezno stopnjo centralnosti naselij in tip ureditvenega območja, v naseljih je potrebna tudi natančna definicija dovoljenih oblik razvijanja gospodarskih dejavnosti;
- **zasnova gospodarskih con** - v regiji so trgovski centri in podjetniške cone, ki pa so potrebni dokončanja in sanacije prometne in komunalne infrastrukture; treba bo razviti tudi nove cone v skladu z razvojnimi cilji

2. Zasnova energetskega omrežja

Veriga hidroelektrarn na Savi in vzpostavitev prenosov električne energije.

3. Zasnova prometnega omrežja in omrežja zvez

Opredelitev rabe prostora za:

- avtocesto Ljubljana – Obrežje,
- ureditev avtocestnih odcepov in obvoznic izven mestnih središčih,

- mejne prehode s sosednjo Hrvaško in ustrezne carinske prometne terminale,
- glavno železniško progo in železniški terminal,
- zasnovo civilne rabe letališča Cerklje ob Krki,
- manjkajoče optične kable za komunikacijsko omrežje,
- navezavo regijske kolesarske poti na slovensko ob istočasnem razvoju lokalnih kolesarskih poti in njihovo povezavo v mrežo.

4. Zasnova varstva kulturne dediščine in zasnova turizma

Južni del občine Krško je v državnem prostorskem planu opredeljen kot območje pomembne kulturne dediščine, hkrati pa so na območju celotne regije posamezna območja in objekti predvideni za zaščito kot pomembnejši spomeniki kulturne dediščine. Območja kulturne dediščine prav tako zvišujejo vrednost turistične, kulturne in raziskovalno-izobraževalne ponudbe regije.

Severni in južni del regije sta zaradi vključenosti v program vinskih cest definirana kot pomembni območja za razvoj turizma. Pomembna turistična območja predstavljajo tudi zdravilišča, pri čemer je potrebno razmišljati tudi o njihovi prostorski širitvi ter sanaciji površin pri neizkoriščenih vrelcih in vrtinah. Posebej za področje turizma je potrebno izdelati strokovne podlage, ki bodo zagotavljale ustrezno rabo površin in infrastrukturo za vodne športe, tenis, konjeništvu, golf, lov, ribolov, moto šport, plavanje, drsanje, trim steze, učne poti in obvodni turizem. Pomemben potencial so tudi gradovi z okolico, vendar tudi ti potrebujejo ustrezno definirana ureditvena območja in prostorsko izvedbene dokumente. Posamezna občutljiva območja bo potrebno zaradi usklajevanja navzkrižnih interesov urejati tudi s krajinskimi zasnovami.

3.3.2 Glavni program: prometna infrastruktura in komunikacije

Iz analize regije izhaja, da ima regija geostrateški pomen in da je dobro povezana s sosednjimi regijami. Skozi regijo potekajo pomembne povezave držav članic EU z državami jugovzhodne Evrope, vendar so obstoječi cestni in komunikacijski objekti v slabem stanju. Izgradnja manjkajoče in obnovitev obstoječe prometne infrastrukture ter razvoj sodobnega komunikacijskega omrežja bo omogočila gospodarski razvoj ter dostopnost in povezanost do večjih središč. S tem bo regija pridobila na propulzivnosti ter tako postala hitreje dostopna in zanimiva tudi za tuje naložbe, kar se bo posledično odražalo tudi v nastajanju delovnih mest za visoko kvalificiran kader, ki bodo omogočala zaposlitev domačim strokovnjakom.

Cilji

Najpomembnejši cilj je doseči na državnem nivoju prioriteto izgradnje avtoceste Ljubljana - Obrežje, ki v obstoječem stanju močno ovira gospodarski razvoj regije. Zaradi velike prometne obremenjenosti mestnih središč in naselij je potrebna izgradnja določenega števila obvoznic. Za tovorni promet je nujno potreben most čez Savo izven mesta Krško, ki bi imel

smiselno povezavo z novo nastajajočo cesto Krško – Brežice, in most v Kostanjevici, ki bo omogočal turistično izrabo mesta Kostanjevice na Krki in njen razvoj. Zaradi pretočnosti cestnega prometa v mestih in večjih naseljih je izgradnja krožišč bistvenega pomena.

Za izboljšanje železniške infrastrukture je potrebna poleg posodobitve železniškega voznega parka tudi izgradnja železniškega tovornega platoja.

Zaradi hitrejše povezave gospodarstva regije z oddaljenimi tržišči in hkrati s ciljem omogočanja hitrejše dostopnosti v regijo je obstoječo infrastrukturo letališča Cerklje ob Krki smiselno delno nameniti za civilni in tovorni promet.

Doseči visok tehnični nivo komunikacijskega omrežja je ena izmed prioritarnih nalog, ki bo posledično omogočila vsestranski razvoj gospodarstva. Sodobno komunikacijsko omrežje bo omogočilo usposabljanje in izobraževanje prebivalstva na daljavo, cenejši dostop do svetovnega spleta, doseglo boljše informiranost in osveščenost, omogočilo izvajanje dela na domu in dela na daljavo ter elektronsko poslovanje gospodarskih subjektov.

Strategija za realizacijo programa

Ukrepi in aktivnosti, ki bodo omogočali doseg ciljev programa se nanašajo na:

- vključitev v programe ISPA (izboljšava cestnih povezav zaradi povezanosti z evropskimi cestnimi omrežji, razbremenitev mestnih jeder),
- izboljšanje cestnih povezav z drugimi regijami (JV Slovenija in Savinjska),
- izboljšanje železniškega voznega parka s sodobnejšimi vlaki, preusmeritev cestnega tovornega prometa na železnico,
- vzpostavitev civilnega letalskega prometa na letališču Cerklje ob Krki,
- omogočiti dostop do svetovnega spleta čim večjemu številu prebivalstva.

3.3.3 Glavni program: umestitev državnih projektov v okolje ter opredelitev vloge regije pri državnih projektih v okolju

Program naj bi vključeval tako aktivnosti za pritegnitev sredstev v regijo iz državnih virov ter vlogo lokalnih skupnosti pri državnih projektih v okolju. S povezavo vseh akterjev v okviru regije za skupne cilje ter prijavljanjem na državne razpise in razpise Evropske unije bo možno povečati vire financiranja in omogočiti razvoj regije kot celote. Z navezavo na skupne projekte čezmejnega sodelovanja bo možno lažje poiskati vire financiranja in pospešiti gospodarski razvoj.

Cilji

Izvedbeni projekti regionalnega razvojnega programa (področje okolja, prostora, prometa in komunale) bodo podlaga za pridobitev virov financiranja za realizacijo strategije glavnega programa. Potrebno bo intenzivno iskanje sredstev iz državnih virov za realizacijo in umestitev državnih projektov v okolju, prav tako pa tudi lokalnih virov (občine, podjetja, druge institucije) predvsem za uresničevanje spremljevalnih dejavnosti ob državnih projektih (navsezadnje na turistično infrastrukturo in podobno). Regija je in bo tudi v prihodnje zelo pomembna na elektroenergetskem področju, kjer bo potrebno uskladiti posege večjih projektov v prostor in zagotoviti izvajanje urejanja prostora in varstva okolja. Iz analize regije izhaja, da ima regija priložnost v izkoriščanju vodnega energetskega potenciala oz. izgradnja verige hidroelektrarn na reki Savi (Boštanj, Blanca, Krško, Brežice, Mokrice) ter razvoj s tem povezanih obstranskih dejavnosti. Potrebno je upoštevati tudi prisotnost jedrske elektrarne in z njo povezane problematike (posodabljanje, odlaganje radioaktivnih odpadkov) ter Termoelektrarne Brestanica. V regiji se nahaja trasa magistralnega plinovoda in je možna plinifikacija urbanih naselij. Upoštevati je potrebno približevanje Slovenije Evropski uniji ter vzpostavljanje schengenskega režima na državni meji s sosednjo Republiko Hrvaško.

Razvoj čezmejnega sodelovanja s hrvaškimi partnerji preko skupnih projektov na področju komunalnega in prostorskega urejanja ter vzpostavljanja čezmejnih povezav ter združevanje obstoječih resursov za večjo učinkovitost, bo izboljšalo podobo regije kot razvite in privlačne tudi za tuji kapital.

Za vzpostavitev modernega cestnega sistema v skladu z evropskim transportnim koridorjem je nujna dograditev manjkajočega odseka avtoceste Ljubljana-Obrežje.

Strategija z realizacijo programa

Cilje bo možno doseči s povezovanjem vseh akterjev v regiji ter lobiranjem (tudi na državni ravni) za regionalni interes. To pomeni usklajen in enoten nastop regije do države. Z uspešnimi prijavi na različne državne razpise in razpise Evropske unije se bo izboljšala struktura virov financiranja. Nujno bo združevanje sredstev za posamezne projekte iz več različnih virov (skupne naložbe) ter prilagajanje proračunov prioritarnim programom. Izboljšanje pogojev za tuje vlagatelje (pocenitev zemljišč, razne olajšave,...) bo pritegnilo tuj kapital, povečalo delež tujih investicij ter povečalo število novih delovnih mest in gospodarski razvoj.

Za izvajanje regionalnega razvojnega programa bo potrebna priprava kakovostnih razvojnih izvedbenih projektov. Za vzpodbujanje iniciative in razvojnega zagona pa bo potrebno neprestano informiranje prebivalstva preko obstoječih podpornih institucij (GZS, OZS, pospeševalni centri) in medijev.

Izgradnja avtoceste Ljubljana - Obrežje in posodobitev nekaterih glavnih povezav s SV Slovenijo, bo povezala regijo z ostalimi regijami in centri gospodarske moči. Izgradnja verige HE na Savi bo s spremljajočimi aktivnostmi in razvojem obstranskih dejavnosti pospešila

zagon gospodarstva v regiji. Omogočila bo zaposlitev domačih strokovnjakov, obenem pa se bo uredila tudi ostala infrastruktura (brežine, nasipi). Povezava z ostalimi dejavnostmi, kot so malo gospodarstvo, trgovina, turizem in šport, bo pomenila tudi večje trženje domačih resursov.

4. ČEZMEJNO SODELOVANJE

4.1 Program Phare Interreg

Program čezmejnega sodelovanja je bil predstavljen v evropskem parlamentu leta 1994. Narejen je bil z namenom, da bi pospešil razvoj tistih mejnih regij držav srednje in vzhodne Evrope, ki mejijo na države članice Evropske unije. Takrat je v EU obstajal program za razvoj mejnih regij znotraj EU (Interreg Community Initiative), ki je zagotavljal denarno pomoč in denarne spodbude, vendar je bilo nemogoče ta denar nakazati državam nečlanicam EU oziroma njihovim mejnim regijam. Zaradi tega je prišlo do neenakomernega razvoja med regijami znotraj EU in regijami na drugi strani državne meje. Aktiviran je bil Phare, da odpravi nastala nesorazmerja na strani mejnih regij nečlanic EU in stoji nasproti Interregu v EU (Small project funds in Slovenia, 2001, str. 11).

Cilj programa Phare Interreg je, da inicira vzporedne akcije v mejnih regijah držav Srednje in vzhodne Evrope s tistimi v mejnih regijah EU, ki mejijo na vzhod in nad katerimi bedi Interrag. V zadnjem času pa je možno dobiti omejena sredstva tudi za sodelovanje mejnih regij med državami, ki niso članice EU, so pa upravičene do teh sredstev po Phare programih.

V Phare Interreg programih je vključenih mnogo več novih funkcij, ki so dodatno na voljo, glede na prvotni Phare-in pristop, ki je bil na voljo državam srednje in vzhodne Evrope v prvih letih tranzicije. Hkrati je to prvi korak pri procesu pridružitve EU in pridobitvi strukturnih denarnih sredstev, ki so na voljo članicam EU. Te nove funkcije so: strateški pristop in večletni pristop, v katerem se projekti razvijajo v t.i. Multi-annual Indicative Programme (MIP). Ta ponuja možnost srednje- in vzhodnoevropskim državam, da same izvedejo velike investicije in infrastrukturne projekte.

V prvotnem obdobju je bil potreben hiter napredek. Zaradi tega je bil dan močan poudarek za razvoj nacionalnih struktur za uvedbo velikopoteznih infrastrukturnih projektov, kot so: mejni prehodi, čistilne naprave, cestne in železniške povezave v večini držav. Kljub pomembnosti in relevantnosti pristopa je prišlo na dan več vprašanj iz izkušenj prvih par let:

- premajhno sodelovanje lokalnih in regionalnih oblasti, kar je imelo za posledico, da je Evropski parlament dejal: “sodelovanje lokalnih oblasti je obvezno”;
- prevelik poudarek na infrastrukturnih projektih in premajhno ravnotežje pri večsektorskem pristopu (multi-sectoral approach);
- pomanjkanje aktivnosti, ki imajo takojšen in neposreden vpliv na skupnosti, ki živijo v mejnih regijah;
- pomanjkanje aktivnosti, ki spodbujajo neposredne kontakte in povezave na obeh straneh meje.

4.2 Programi čezmejnega sodelovanja v Sloveniji

Slovenija že ima programe čezmejnega sodelovanja (v okviru programa Phare Interreg) s sosednjimi državami, ki so članice Evropske unije, Italijo in Avstrijo. Ti dve državi sodelujeta z regijami, ki mejijo na regije (provincije) znotraj Italije (Udine, Gorizia in Trieste) in regije (Gruppen von politischen Bezirken) znotraj Avstrije (Klagenfurt-Villach, Unterkarten, Oststeiermark, West und Sudsteiermark in Sudburgenland). Obstajajo pa tudi programi čezmejnega sodelovanja z regijami (megyek) znotraj Madžarske (Vas in Zala), ki je tako kot Slovenija pridružena članica Evropske Unije.

4.3 Čezmejno sodelovanje s Hrvaško

V letu 2001 se je na nacionalnem nivoju (Ministrstvo za gospodarstvo) pripravljalo Strateški programski dokument o čezmejnem sodelovanju z Republiko Hrvaško. Regijski pospeševalni center Posavje je z izbranim izvajalcem za pripravo tega dokumenta, Podjetniškim centrom Novo mesto, sodeloval v obliki izvedbe regijske delavnice z izdelavo poročila za območje treh statističnih regij ob meji s Hrvaško: Savinjska in Spodnjeposavska regija ter jugovzhodna Slovenija.

Cilji delavnice so bili sledeči (Urad Vlade RS, 2001):

- predstavitev postopka o izdelavi skupnega nacionalnega programskega dokumenta za čezmejno sodelovanje s Hrvaško;
- predstavitev Analize prostorskih možnosti razvoja obmejnih območij s Hrvaško, ki jo je pripravil Inštitut za geografijo, Ljubljana;
- pridobitev pripomb, dopolnitev in predlogov k analitičnemu delu in za opredelitev skupnih prioritet in strategij prihodnjega življenja in dela ob meji s Hrvaško.

Delavnica je bila izvedena 29.11.2001 v Krškem, udeležili pa so se je predstavniki obmejnih občin navedenih regij ter predstavniki razvojnih institucij v teh regijah (regionalne razvojne agencije, podjetniški centri, ipd.), ki že vodijo določene projekte čezmejnega sodelovanja ali načrtujejo čezmejno sodelovanje s partnerji na hrvaški strani meje.

4.3.1 Mejna območja

Spodnjeposavska regija ne meji neposredno na meje držav EU, zato do sedaj ni mogla črpati nekaterih sredstev, ki so jih druge regije uspešno črpale v dosedanjem obdobju (npr. programi Phare čezmejnega sodelovanja, Interreg program); pospešeno pa se vzpostavljajo pogoji za koriščenje sredstev iz naslednjih predstrukturalnih programov SAPARD, ISPA, PHARE.

Meja s sosednjo Hrvaško meri v občini Brežice cca 68 km, v Krškem pa 19,9 km in tu poteka po vršnem grebenu gozdnatih Gorjancev. Meja v brežiški občini na nekaterih predelih s

sosejno državo administrativno ni razrešena (regulacija Sotle), kot tudi niso narejeni vsi maloobmejni prehodi (Planina), ostali maloobmejni prehodi (Rakovec, Stara vas) pa so izrazito internega značaja (dvolastništvo).

Ta meja v preteklosti ni ločevala, ampak je združevala ljudi ob meji. Odvijala se je trgovina s kmetijskimi pridelki in izdelki, prihajalo je do raznih druženj in sodelovanja. V obdobju zadnjih desetih let je opaziti stagnacijo, zato so pobude o prekomejnem sodelovanju in skupnem nastopanju na področju podjetništva in turizma ter informatizacije več kot dobrodošle in morajo postati stalna praksa (SOPS – sporazum o maloobmejnem sodelovanju).

4.3.2 Dosedanji projekti čezmejnega sodelovanja s Hrvaško v okviru Phare Interreg:

- E Sutla Sotla (nadaljevanje na Bizeljsko sremiški VTC),
- projekt povezave Žumberak – Gorjanci,
- projekti oblikovanja čezmejnih mrež,
- projekti čezmejnega sodelovanja na posameznih področjih gospodarstva in turizma,
- identifikacija in vzpostavitev mreže z EU regijami po modelu Interreg IIIc,
- identifikacija projektov za neposredno sodelovanje z regijami EU po modelu Interreg IIIc in
- nakup dostopa do baze podatkov Regio.

5. SKLEP

S pomikom vzhodne meje Evropske unije bodo nekoč obrobne mejne regije postale mejne regije Evropske unije. Ena takih regij po postala tudi Spodnjeposavska regija (poleg Pomurske, Podravske, Savinjske in Obalno – kraške regije). Biti mejna regija 440 milijonskega gospodarskega prostora nudi mnogo možnosti za razvoj in napredek.

Analiza gospodarskega stanja Spodnjeposavske regije je pokazala, da sodi regija tako po površini, kot po številu prebivalcev med manjše slovenske regije. Njena gospodarska slika je slaba, vrednost bruto domačega proizvoda na prebivalca dosega le 90% (po podatkih za leto 1996) slovenskega povprečja in se tudi povečuje počasneje. Regija ima tudi eno višjih stopenj brezposelnosti v Sloveniji. To je verjetno tudi posledica nizke izobrazbene strukture. Tudi demografski kazalci so slabi. Prebivalstvo regije se stara, naravni prirastek pa je negativen. Celotno območje regije je opredeljeno kot OPRP (območja s posebnimi razvojnimi problemi). Edina dobra stran je, da je regija nadpovprečno izvozno usmerjena. Vse to zahteva iskanje novih, ustvarjalnejših poti in razvoj orodij za oblikovanje uravnoveženega razvoja regije. Vztrajanje na obstoječih socialno-gospodarskih strukturah bo zaostanek v razvoju Posavja še naprej povečevalo, zato je potrebno v regiji sprejeti povsem novo razvojno strategijo, ki bo kompleksno zajela vse sfere družbenega razvoja in uveljavila sodobno razumevanje razvoja, hkrati pa zagotovila ustrezno delovanje političnih in gospodarskih struktur za uresničevanje dogovorjenih razvojnih ciljev.

Državno in regionalno omrežje cestne in železniške infrastrukture je relativno dobro razvito in bi lahko omogočalo kakovostno dostopnost znotraj regije in navzven predvsem v smeri proti Ljubljani in Obrežju oziroma Zagrebu, če bi bila prometna infrastruktura modernizirana oz. bi bila izgrajena avtocesta. Tudi neizkoriščenost letališča Cerklje ob Krki v civilnogospodarske namene je velika škoda za celotno gospodarstvo te regije in tudi širše.

Regija ima v primerjavi z ostalo Slovenijo zelo visoko koncentracijo naravne in kulturne dediščine. Pri kulturni dediščini gre v večji meri zlasti za stavbno (umetnostno zgodovinsko in etnološko) nepremičnino. Možna je prezentacija regionalne etnološke dediščine v obliki muzeja na prostem. Vendar pa je varstvo naravne in kulturne dediščine v vsaki od posavskih občin v pristojnosti drugega zavoda, kar ni pozitivno.

Dolgoročni cilji regije so postati:

- privlačen kraj za naložbe,
- privlačen kraj za delo, študij in bivanje,
- privlačen kraj za počitek in rekreacijo,
- privlačen kraj za razvoj novih inovativnih tehnologij, izdelkov, procesov in
- privlačen kraj za nakupe.

Te dolgoročne cilje pa bo mogoče doseči z realizacijo naslednjih prioritet, in sicer z:

- razvojem človeških virov (dvig nivoja izobrazbene strukture prebivalstva in dvig kakovosti zdravstvene oskrbe v regiji);
- razvojem gospodarstva (razvoj gospodarstva in podjetništva, razvoj kmetijstva in podeželja, razvoj in trženje turizma ter internacionalizacija gospodarskega razvoja) ter
- razvojem okolja in prostora (trajnostna raba prostora, prometna infrastruktura in komunikacije ter umestitev državnih projektov v okolje ter opredelitev vloge regije pri državnih projektih v okolju).

Razvojne prednosti regije naj bi bile predvsem v dobro razviti obrtni dejavnosti, bogati kulturni in zgodovinski dediščini, naravnih danosti, vendar je Spodnjeposavska regija s svojimi 69.000 prebivalci premajhna za samostojen razvoj, zato mora iskati razvojne možnosti v sodelovanju z drugimi regijami, še posebej v čezmejnem sodelovanju s Hrvaško oziroma v internacionalizaciji gospodarskega razvoja. Rešitve za skoraj vse programe od dviga izobrazbene strukture do razvoja gospodarstva in podjetništva je treba iskati v mednarodnem sodelovanju.

Slovenija že ima programe čezmejnega sodelovanja preko programa Phare Interreg, vendar le s članicama Evropske unije Italijo in Avstrijo in pridruženo članico Madžarsko. Narejenih oziroma financiranih s sredstvi programa Phare Interreg je bilo tudi že nekaj projektov med Slovenijo in Hrvaško na področju ekologije in informacijske tehnologije, širše gospodarsko čezmejno sodelovanje pa lahko pričakujemo, ko bo Slovenija postala polnopravna članica Evropske unije in bo imela na voljo tudi več sredstev za financiranje čezmejnih projektov

tako v okviru programa Phare Interreg kot tudi v okviru drugih programov za čezmejno sodelovanje, ki jih financira Evropska unija.

LITERATURA

1. Avguštin Cene: Srednjeveška mesta – Slovenija. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo, 1998. 181 str.
2. Benko Vladimir: Zgodovina mednarodnih odnosov. Ljubljana: ZPS, 1997. 418 str.
3. Bučar Bojko: Mednarodni regionalizem. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 1993. 253 str.
4. Čampa Tomaž: Regionalni razvoj Posavja. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 41 str.
5. Gestrin Ferdo: Slovenske dežele in zgodnji kapitalizem. Ljubljana: Slovenska matica, 1991. 313 str.
6. Hanžek Matjaž, Gregorčič Marta: Poročilo o človekovem razvoju: Slovenija 2000 – 2001. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2001. 135 str.
7. Jančar Matjaž: Slovenska zunanjepolitična razpotja. Ljubljana: Društvo 2000, 1996. 286 str.
8. Knez Tone: Kulturnozgodovinski vodnik po Brežicah. Dolenjski razgledi, Novo mesto, 1993, 5, str. 54-55.
9. Kos Milko: Zgodovina Slovencev. Ljubljana: Slovenska matica, 1955. 356 str.
10. Lapuh Ivan: Brežice v teku stoletij. Brežice: Župnijski urad Brežice, 1990. 35 str.
11. Marolt Janez et al.: Slovenci skozi čas. Ljubljana: Mihelač, 1999. 519 str.
12. Mavsar Silvo: To majhno, a dolgo mesto. Krško: Opus, 1993. 123 str.
13. Vrišelj Igor: Regionalno planiranje. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1979. 356 str.
14. Pečar Janja, Farič Metka: Regionalni vidik razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarske družbe v letu 1998. Delovni zvezki, Ljubljana, 8, letnik X, str. 151
15. Preskar Tamara: Podlaga tržnokomunikacijske strategije regionalnega razvojnega programa Posavje. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 44 str.
16. Ravbar Marjan: Posavje. Geographica Slovenica, Ljubljana, 1999, 31, str. 54-70.
17. Rožič Erika: Izvajanje programov Phare v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 42 str.
18. Smrekar Lado: Krško skozi čas. Krško: Skupščina občine Krško, 1977. 872 str. 20 pril.

VIRI

1. Strategija regionalnega razvoja Slovenije. 7.11.2002.
2. e-Posavje. [URL: <http://www.eposavje.org/posavje.html>], 7.11.2002.
3. Small projects founds in Slovenia, Murska Sobota, 2000. 75 str.
4. Katalog regionalnih delitev Slovenije 2001 (Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana 2001). 168 str.
5. Interna gradiva davčne uprave Brežice.
6. Informacija o poslovanju gospodarskih družb Republike Slovenije v letih od 1996 do 2000 po regijah (Agencija RS za plačilni promet, Ljubljana, april 2001).
7. Interna gradiva Agencije za plačilni promet Krško.
8. Regionalni razvoj v Sloveniji. Ljubljana: Inštitut za geografijo, 2000. 215 str.
9. Regionalna planerska delavnica. Posavje: MOP-Urad za prostorsko načrtovanje in razvoj, Občine Brežice, Krško, Sevnica, 1996. 15 str.
10. Občine RS: Izbrani statistični podatki za 12 statističnih regij Slovenije (SKTE – 3) za obdobje 1995 – 2000. Ljubljana: Statistični urad RS, junij 2001.
11. Predlog Strategije gospodarskega razvoja Slovenije, marec 2001.
12. SI REGIO 2000 - delovno aktivno prebivalstvo 95-99.
13. Statistični letopis RS 1992, Zavod RS za statistiko, Ljubljana, 1993.
14. Statistični letopis RS 2000, Statistični urad RS, Ljubljana, 2000.
15. Strategija regionalnega razvoja Slovenije, [URL: <http://www.eposavje.org/viri.html>]. 12.11.2001.
16. SURS, Statistične informacije št.190/1998.
17. SURS, Statistični letopisi, 1990 – 2000.
18. Spletne strani občine Sevnica. [URL: <http://www.obcina-sevnica.si/>], 17.12.2002.
19. Spletne strani občine Krško. [URL: <http://www.dsb-drustvo.si/>], 17.12.2002.
20. Predstavitev strateškega dela Regionalnega razvojnega programa regije Posavje za obdobje 2001 – 2006. Delovno gradivo. Krško, 2001. 15 str.

21. Strateški del Regionalnega razvojnega programa regije Posavje za obdobje 2001 – 2006. Delovno gradivo. Krško: Regijski pospeševalni center Posavje s statusom Regionalne razvojne agencije: KIN Sevica d.o.o., Podjetniški center Krško, Razvojni center Brežice. Krško, 2001. 78 str.

PRILOGE

PRILOGA 1

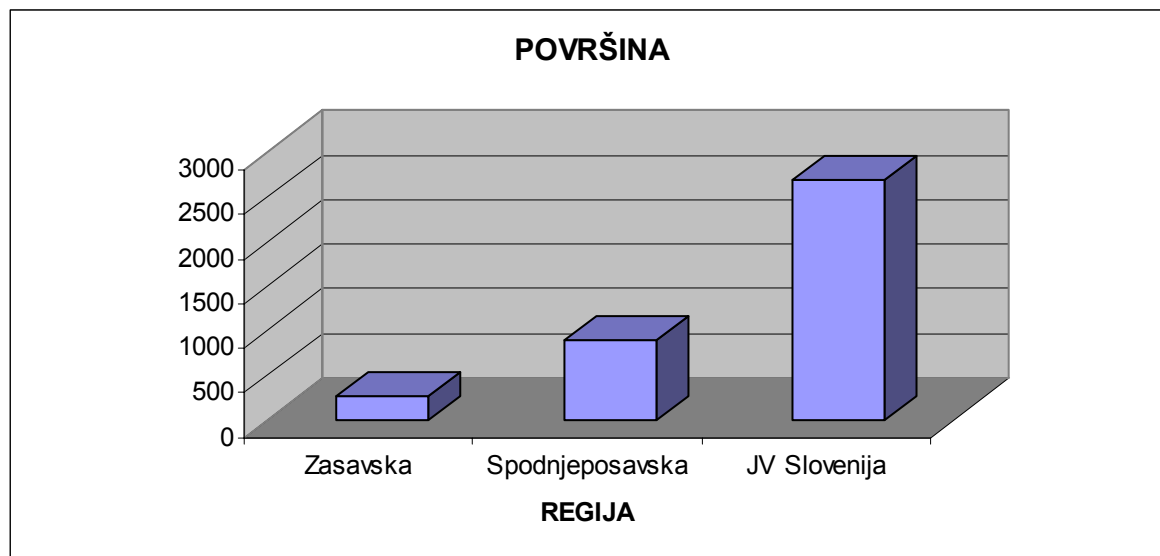
Slika 1: Zemljevid Spodnjeposavske regije in njenih občin, znotraj Slovenije

PRILOGA 2

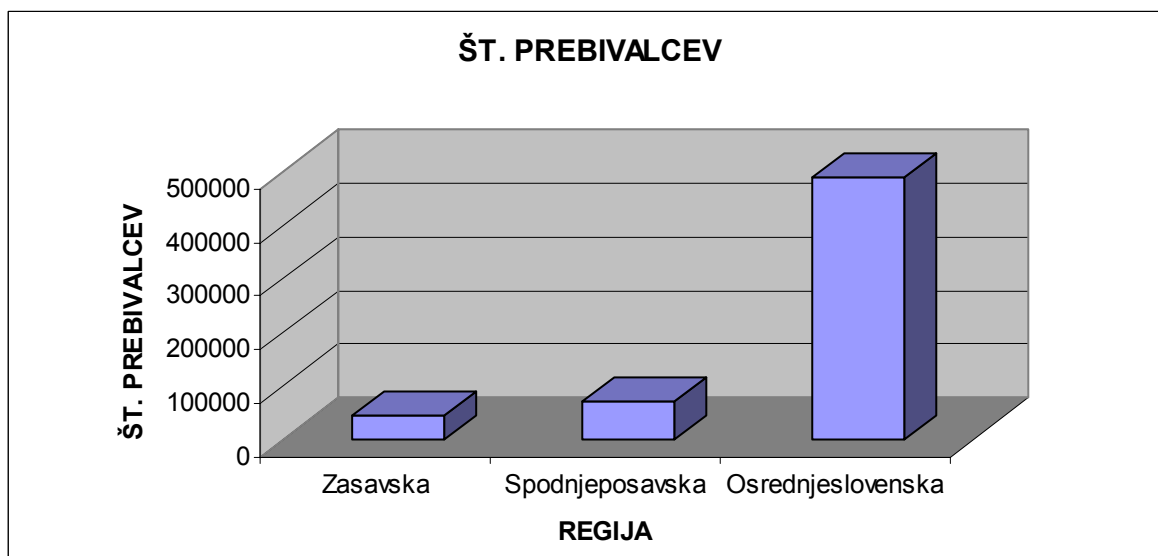
Primerjava Spodnjeposavske regije in ostalih regij Slovenije po posameznih kazalcih.

Slika 2: Primerjava velikosti Spodnjeposavske regije z najmanjšo in največjo regijo v Sloveniji

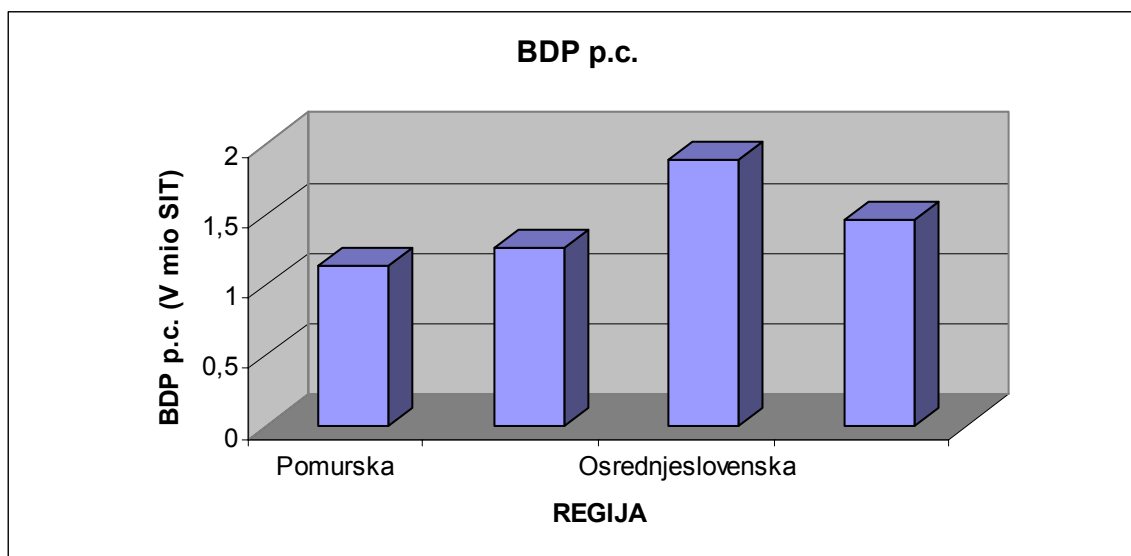
Vir: Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 2000 - 2001, 2001, str. 27-29.

Slika 3: Število prebivalcev za primerljive regije

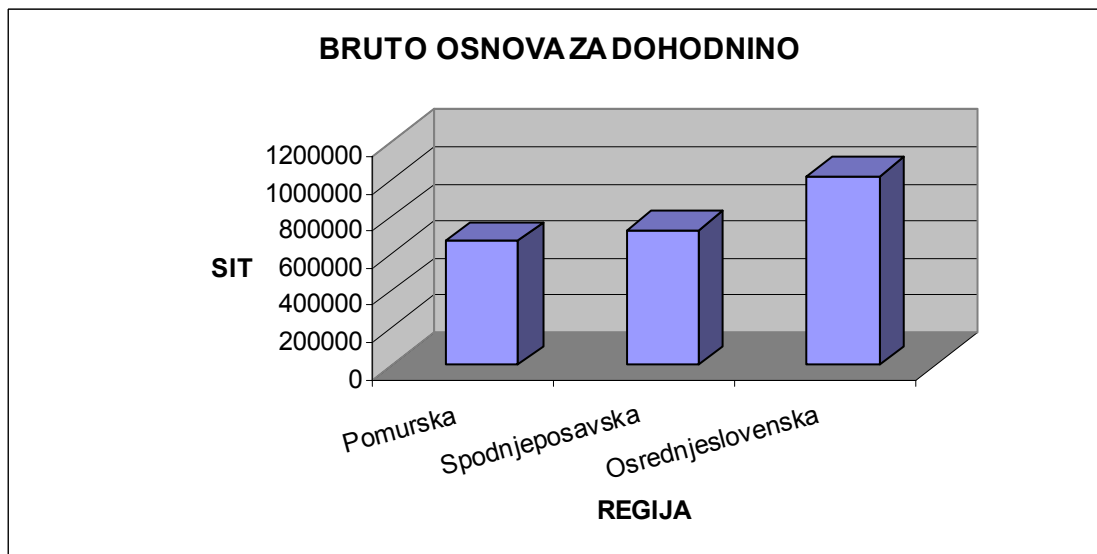
Vir: Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 2000 - 2001, 2001, str. 27-29.

Slika 4: BDP na prebivalca za primerljive regije

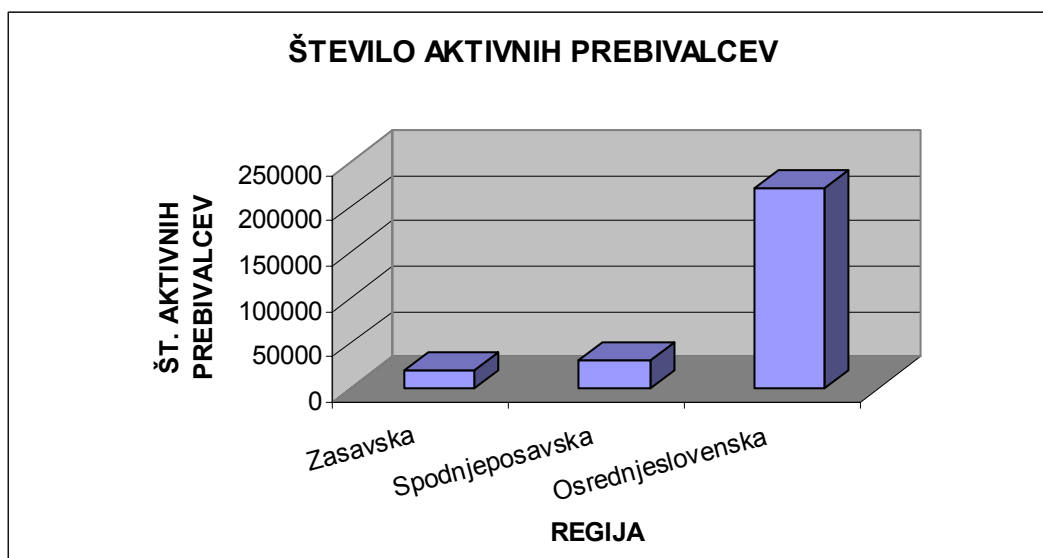
Vir: Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 2000 - 2001, 2001, str. 27-29.

Slika 5: Bruto osnova za dohodnino za primerljive regije

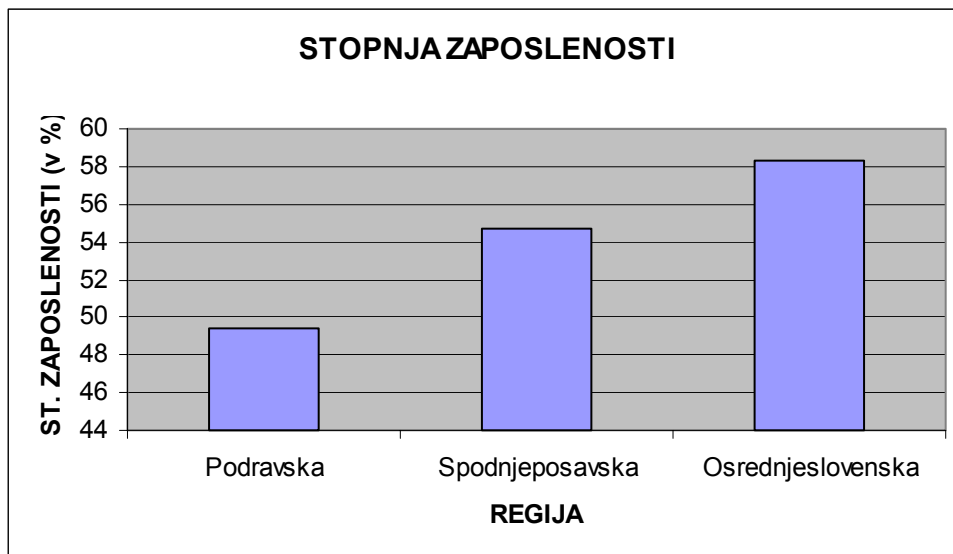
Vir: Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 2000 - 2001, 2001, str. 27-29.

Slika 6: Število aktivnih prebivalcev za primerljive regije

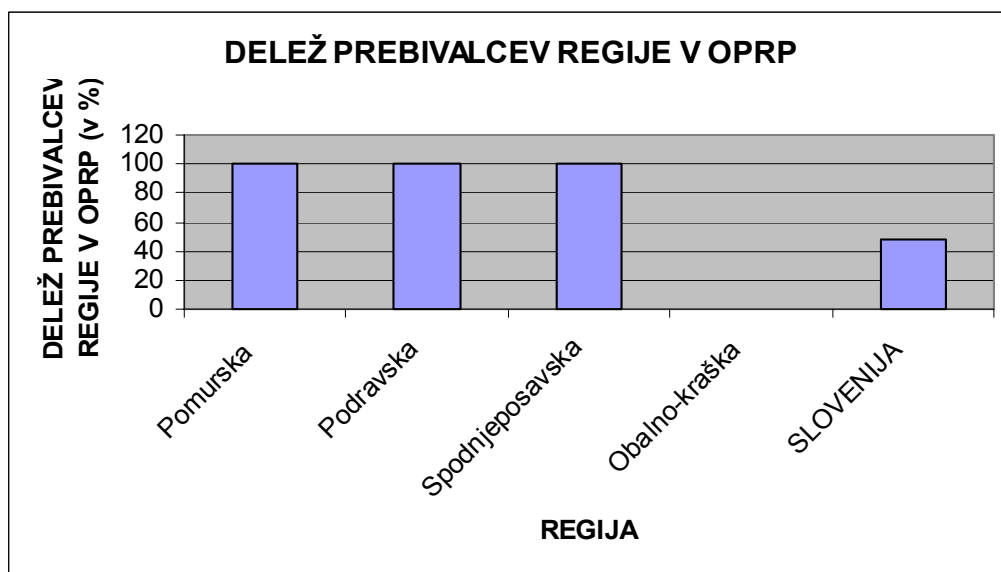
Vir: Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 2000 - 2001, 2001, str. 27-29.

Slika 7: Stopnja zaposlenosti za primerljive regije

Vir: Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 2000 - 2001, 2001, str. 27-29.

Slika 8: Delež prebivalcev regije v OPRP

Vir: Poročilo o človekovem razvoju – Slovenija 2000 - 2001, 2001, str. 27-29.

PRILOGA 3

Zakon EU o čezmejnem sodelovanju (Urad Vlade RS za informiranje [URL: <http://evropa.gov.si/vkljucevanje/program-phare/>], 10.11.2002).

Cross-border cooperation programme

1) OBJECTIVE

Implementation of a cross-border cooperation programme under the Phare programme to promote cooperation between the border regions of central and eastern Europe and adjacent regions of the Community and other applicant countries of central and eastern Europe.

2) COMMUNITY MEASURES

Commission Regulation (EC) No 2760/98 of 18 December 1998 concerning the implementation of a programme for cross-border cooperation in the framework of the Phare programme.

3) CONTENTS

1. This Regulation replaces Commission Regulation (EC) No 1628/94 of 4 July 1994 establishing the first cross-border cooperation programme and pursues similar aims, in particular economic development in the border regions of central and eastern European countries and greater convergence of their level of development with that of the European Union. However, it aims to extend the programme's geographical scope and to improve the operation of the previous programme by increasing the number of projects of a typically cross-border nature and stepping up the pace of implementation. The programme must be conducted in coordination with the Community's structural policies and the Interreg programme.

2. The eligible borders are those between the countries of central and eastern Europe and the Community, and between the following applicant countries: Bulgaria, Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Romania, Slovakia and Slovenia. Romania, the only applicant country that has no common border with the European Union, is now also eligible for the programme. The Regulation lays down the criteria for the distribution of funds between the recipient countries (population, GDP per capita and surface area of the regions concerned).

3. Projects funded by grants under this programme must have the following aims:

- to promote cooperation between border regions in countries in central and eastern Europe and adjacent regions and thus to help them to overcome their specific development problems;
- to promote the creation and development of cooperation networks between border regions and the establishment of links between these networks and wider Community networks.

4. Actions eligible for funding under the cross-border cooperation programme include:

- alleviation of the administrative and institutional obstacles to the free flow of persons, products or services across the border;
- improvement of infrastructures and the provision of local water, gas and electricity supplies;
- environmental protection;
- agricultural and rural development;
- measures in the fields of energy and transport aimed at the development of trans-European networks;
- justice and home affairs;
- promotion of business cooperation, enterprise development, financial cooperation and cooperation between institutions representing the business sector;
- aid to investment and provision of supporting services and facilities;
- training and employment measures;
- local economic development;
- measures to promote cooperation in health;
- the development and establishment of facilities and resources to improve the flow of information and communications between border regions;
- cultural exchanges;
- local employment, education and training initiatives.

The last five categories may only be financed under a fund which may be established in each of the regions concerned. This fund will receive a limited percentage of the appropriations for the programme with a view to encouraging joint small-scale actions involving local actors from the border regions.

5. The Community contribution is provided in principle as a grant. Where the Community grant contributes to the financing of revenue-generating activities, the Commission may, in consultation with the authorities involved, provide for co-financing from project revenues or reimbursement of the initial grants.

6. For each of the border regions, a Joint Cooperation Committee will be set up consisting of representatives of the countries concerned and the Commission. The Committee will prepare a joint cross-border programming document in a multiannual perspective, which will identify priorities and development strategies for the region and lay down provisions for their implementation. On the basis of this document the Committee will draw up a common set of projects once per year. Recommendations for projects will be transmitted to the Commission by the government of the country concerned.

7. On the basis of the joint cross-border programming document and project recommendations, the Commission will formulate a programme proposal for each border region. The amount of the grant for a given project will be established in accordance with the procedure laid down by Council Regulation (EEC) No 3906/89 of 18 December 1989 (Phare). That regulation lays down the aid management procedures followed by the Commission. Wherever possible, joint monitoring structures will be set up to facilitate the implementation of the programmes.

4) DEADLINE FOR IMPLEMENTATION OF THE LEGISLATION IN THE MEMBER STATES

Not applicable

5) DATE OF ENTRY INTO FORCE (if different from the above)

22.12.98

6) REFERENCES

Official Journal L 345, 19.12.98

7) FOLLOW-UP WORK

8) COMMISSION IMPLEMENTING MEASURES

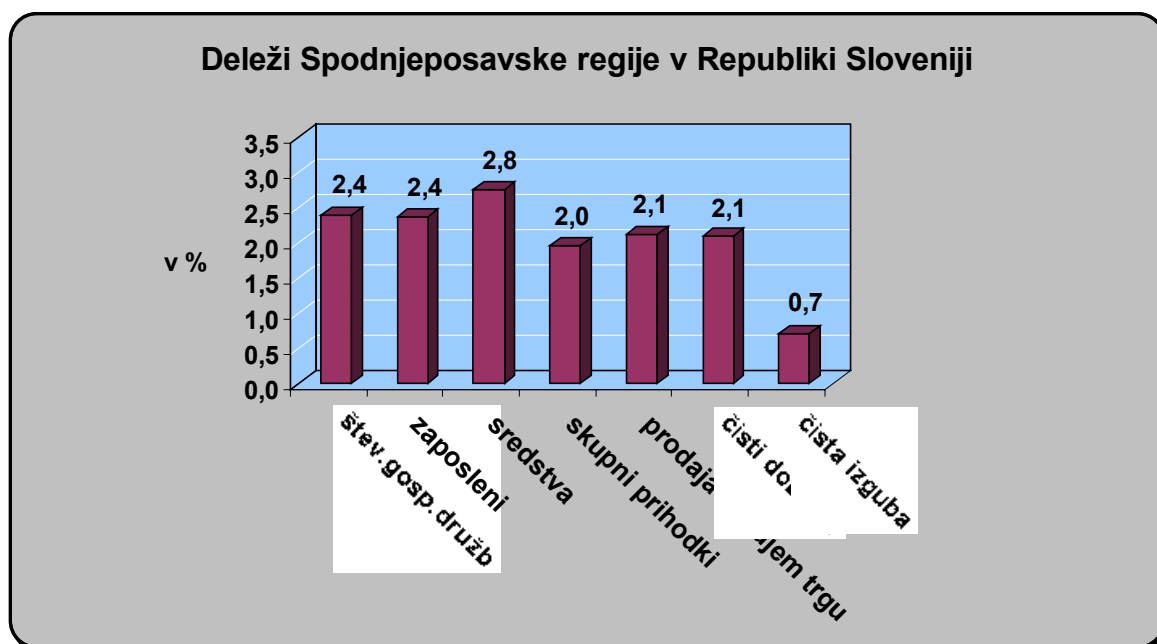
PRILOGA 4

Tabela 1: Pomembnejši podatki o poslovanju gospodarskih družb Spodnjeposavske regije v letu 2001.

Število gospodarskih družb	893
Povprečno število zaposlenih	11.259
Sredstva, v tisočih SIT	337.499.823
Skupni prihodki, v tisočih SIT	198.299.580
Prihodki iz poslovanja, v tisočih SIT	186.432.979
Čisti prihodki iz prodaje na tujem trgu, v tisočih SIT	56.085.624
Dodana vrednost, v tisočih SIT	57.839.018
Dodana vrednost na zaposlenega, v tisočih SIT	5.137
Čisti dobiček, v tisočih SIT	7.086.678
Čista izguba, v tisočih SIT	4.508.829
Povprečna mesečna plača na zaposlenega, v SIT	171.452

Vir: Urad republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, januar 2002.

Slika 9: Deleži Spodnjeposavske regije pri poslovanju gospodarskih družb v letu 2001.

Vir: Urad republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, januar 2002.